

รายงานการวิจัยเบื้องต้น

โครงการประชากรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน

ภาคกลาง

และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พัฒนาดี ชูโด

304.6
พ.527ค
จ. 2

สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารสถาบัน หมายเลข 247/40
มกราคม 2540

ISBN 974-635-248-2

Population and the Environment
Towards Sustainable Development in Thailand

By
Pattanawadee Xuto

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Institute of Population Studies
Chulalongkorn University
January 1997

รายงานการวิจัยเบื้องต้น
โครงการประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน
Population and the Environment
Towards Sustainable Development in Thailand

ภาคกลาง
และ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พัฒนาวิ ชูโต

ศาสตราจารย์นายแพทย์

จาก

กรมการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันประชากรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

มกราคม 2540

ลิขสิทธิ์ © 2540 สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 500 เล่ม

การผลิตและลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่าแบบใดทั้งสิ้น
ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจาก
สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารสถาบัน หมายเลข 247/40

ISBN 974-695-248-2

ภาพปก: แม่น้ำชี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
พัฒนาชาติ ชูโต

ออกแบบปก
สมศักดิ์ สุ่มทอง

พิมพ์
พรทิพย์ ไสภณ

ผู้ผลิตสำเนา-เข้ารูปเล่ม
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันประชากรศาสตร์
อาคารวิสิษฐ์ ประจวบเหมาะ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330
โทร. 218-7840, 251-1185
โทรสาร (062) 255-1469
e-mail : ipschula@netserv.chula.ac.th

304.6

975374

๑๕.๕

คำนำ

โครงการประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืนเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างสถาบันประชากรศาสตร์กับคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) ในการสำรวจข้อมูลระดับประเทศเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะองค์รวมและเป็นพลวัตอันจะนำไปสู่การกำหนดกรอบนโยบายด้านประชากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

สำหรับการดำเนินการวิจัยในภาคสนามของโครงการนั้น คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบการสำรวจในภาคเหนือและภาคใต้ ส่วนสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบการสำรวจในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายงานผลการวิจัยฉบับนี้เป็นการรายงานข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสถาบันประชากรศาสตร์เป็นผู้รับผิดชอบเท่านั้น

สถาบันฯ หวังว่ารายงานฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจเรื่องประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ร่วมโครงการ

หน่วยดำเนินงาน

คณะเศรษฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันประชากรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามคณะผู้วิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์

นักวิจัยหลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน

รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์

รองศาสตราจารย์ ดร. วิไล วงศ์สืบชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัฒนาวดี ชูโต

ผู้ช่วยนักวิจัย

คุณมยุรี นกยูงทอง

คุณธนพรรณ รุ่งโรจน์ดี

คุณรุ่งรัตน์ โกววรรณะสกุล

ผู้สัมภาษณ์

คุณพรทิพย์ บุญมีผล

คุณพรรณิ หินเงิน

คุณพิศมัย ศรีไชย

คุณวนิดา มีพงษ์

คุณศุภรัตน์ ไหว้อง

คุณอัญชลี วงศ์สุวรรณ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้

- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) ที่ให้ทุนสนับสนุนโครงการ
- คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เป็นหน่วยดำเนินงานหลักของโครงการ
- กองวิชาการสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านแผนที่ของ

จังหวัดที่เป็นตัวอย่างของการวิจัย

-- รองศาสตราจารย์ ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.วิไล วงศ์สีบชาติ ผู้ร่วมโครงการที่ร่วมรับผิดชอบผลักดันให้โครงการนี้เกิดขึ้น ดำเนินไปและสำเร็จลงได้ และโดยเฉพาะสองท่านหลังที่ได้กรุณาอ่านต้นฉบับรายงานการวิจัยฉบับนี้

-- ข้าราชการหลายท่านในจังหวัดที่เป็นตัวอย่างของการวิจัยที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการเข้าสำรวจพื้นที่ที่เป็นตัวอย่างของการวิจัย

-- ผู้นำชุมชนอันประกอบด้วย ประธานชุมชน กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านของพื้นที่ที่เป็นตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่และอำนวยความสะดวกในการเข้าสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้

-- คุณมยุรี นกขุงทอง คุณชนพรรณ รุ่งโรจน์ดี และคุณรุ่งรัตน์ ไกรวรรณสกุล นักวิจัยประจำสถาบันประชากรศาสตร์ที่ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลข้อมูล

-- คุณพรทิพย์ บุญมีผล คุณพรณี หินเงิน คุณพิศมัย ศรีไชย คุณวนิดา มีพงษ์ คุณศุภรัตน์ ไหวว่อง และคุณอัญชลี วงศ์สุวรรณ ที่ทำหน้าที่สัมภาษณ์ ลงรหัส และนำข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์

-- ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนพัฒนาประเทศให้ยั่งยืน

-- เจ้าหน้าที่ของสถาบันประชากรศาสตร์อีกหลายท่านที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยนี้

ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้กล่าวนามมาแล้วนี้ ที่ได้ช่วยให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

พัฒนาวิ ชูโต

ผู้เขียนรายงาน

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
รายนามผู้ร่วมโครงการ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทคัดย่อ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดในการศึกษา	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ประโยชน์ของการวิจัย	6
บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย	7
ประชากรและตัวอย่าง	8
การเก็บรวบรวมข้อมูล	23
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	23
การวิเคราะห์ข้อมูล	25
ข้อจำกัดของการวิจัย	25
บทที่ 3 ผลการศึกษา	27
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	29
ภาคกลาง	37
บทที่ 4 สรุปและข้อเสนอแนะ	47
สรุป	48
ข้อเสนอแนะ	51
บรรณานุกรม	53
ภาคผนวก	57
ก ตารางแสดงข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	59
ข ตารางแสดงข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างภาคกลาง	79

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะปัญหาสำคัญของภูมิภาค	9
2	จำนวนเขตพื้นที่ตัวอย่างและจำนวนกรณีตัวอย่าง	24

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

รูปที่		หน้า
1	ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อม	4
2	ความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาทางประชากรกับสิ่งแวดล้อม	5

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

นับจากที่มีการเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อไม่นานมานี้ ทำให้ทั่วโลกต่างให้ความสนใจในการจัดการเกี่ยวกับประชากรกับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้สมดุลมากยิ่งขึ้น เพื่อสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวนี้ สถาบันประชากรศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้ดำเนินงานโครงการประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงสถานะต่างๆ ทางประชากรกับสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะองค์รวมและในระดับสูง และเพื่อศึกษาว่าประชาชนมีความตระหนัก ความรู้ ทักษะ และมีส่วนร่วมในการรักษาสีงแวดล้อมในระดับใด นอกจากนี้จะนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านประชากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว ยังอาจเผยแพร่ผลการวิจัยครั้งนี้ต่อประชาชนทั่วไปเพื่อสร้างความตระหนักและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนอีกด้วย

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจงตามปัญหาประชากรและสิ่งแวดล้อมจำนวนทั้งสิ้น 1,608 ราย แยกเป็นกรณีตัวอย่างจากจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และนครราชสีมา ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 708 ราย และเป็นกรณีตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และระยอง ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคกลางจำนวน 900 ราย

ผลการวิจัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือระบุว่าสถานะของประชากรในบางมิติ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ และชีวิตครอบครัวอยู่ในระดับที่ควรพิจารณาแก้ไข สถานะด้านสุขภาพมีแนวทางการพัฒนาที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง ส่วนสถานะด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอยู่ในภาวะที่ต้องบำบัดและฟื้นฟูไม่ว่าจะเป็นในเรื่องดิน น้ำ อากาศ และป่าไม้ สิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นก็ยังคงอยู่ในภาวะขาดแคลนในหลายๆ ด้าน เช่น การคมนาคมและการสื่อสาร น้ำสะอาดสำหรับบริโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณสุข เป็นต้น สำหรับความตระหนัก ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในการรักษาสีงแวดล้อมนั้น กลุ่มตัวอย่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มที่จะรู้และตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในบางประเด็น มีทักษะที่ค่อนข้างถูกต้องและน่าจะเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้บ้าง แต่ยังมีส่วนร่วมในการรักษาสีงแวดล้อมน้อยมาก จึงควรรณรงค์ให้ประชาชนปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น

สำหรับภาคกลางพบว่า มีสถานะทางประชากรและสิ่งแวดล้อมในระดับเดียวกันกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แม้ว่าสถานะในบางมิติจะดีกว่าเล็กน้อย เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่จัดสร้างขึ้น แต่สถานะของสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามาก โดยเฉพาะแหล่งน้ำและอากาศ อย่างไรก็ตาม สิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อประชาชนในภาคกลางแตกต่างไปจากประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น แหล่งน้ำในภาคกลางโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการคมนาคมเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่แหล่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการบริโภคและการประกอบอาชีพเป็นสำคัญ ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงได้รับผลกระทบจากแหล่งน้ำสูงกว่าประชาชนในภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างในภาคกลางมีความรู้และตระหนักถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมในระดับสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อย มีทัศนคติบางประการถูกต้องเหมาะสม แต่ทัศนคติบางประการกลับนำเป็นห่วงกังวลของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ยังละเลยและเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมมากกว่า สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เคยย้ายถิ่นนั้น มีเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่คิดจะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม กระนั้นก็คือผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่านโยบายกระจายความเจริญสู่ชนบท นโยบายจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎร นโยบายประกันราคาพืชผล และนโยบายบำบัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของรัฐน่าจะมีส่วนช่วยสกัดกั้นผู้ที่ยังอยู่ในชนบทไม่ให้ย้ายถิ่น และจงใจให้ผู้ย้ายออกจากชนบทส่วนหนึ่งย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมของคนได้

ผลการวิจัยครั้งนี้ นอกจากจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายประชากรกับสิ่งแวดล้อมแล้วยังแสดงให้เห็นว่าความหวังที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นยังไม่มีคมนเสียทีเดียว เพียงแต่รัฐจะต้องปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมโดยการปลูกจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของที่จะต้องพิทักษ์และรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ควบคู่ไปกับการมีมาตรการบางอย่าง เช่น การกำหนดราคาสินค้าให้สะท้อนคุณค่าที่แท้จริงของมูลค่าทางสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและรู้คุณค่า

1

บทนำ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่คณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNCED) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี พ.ศ.2530 ทั่วโลกต่างก็ให้ความสนใจในการจัดการเกี่ยวกับประชากรกับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้สมดุลมากยิ่งขึ้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ของประเทศไทย ซึ่งกำหนดใช้ระหว่างปี พ.ศ.2540-2544 ที่มุ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนโดย “การเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” นั้น ก็ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับประชากรกับสิ่งแวดล้อมไว้อย่างน่าสนใจ โดยเน้นที่การพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนไทย และการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม

โดยข้อเท็จจริงแล้ว ประชากรกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมเป็นทั้งเหตุและผลของกันและกัน ปัจจัยทางประชากร เช่น ขนาดของประชากร องค์ประกอบของประชากร และการกระจายตัวของประชากรตามพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ในขณะที่เดียวกันสิ่งแวดล้อมก็มีนัยสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชากรด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

...เมื่อประชากรของโลกเติบโตถึงระดับที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ในประวัติศาสตร์ และเมื่อการมีลักษณะแบบเมืองเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ประกอบกับมีเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ทรัพยากร ท่วงทำนองชีวิตที่ก่อให้เกิดความสูญเปล่ามากเกินไป และการปฏิบัติทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งเหล่านี้จะส่งผลที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนต่อบรรยากาศ ที่ดินและป่าไม้ แร่ธาตุและพลังงาน มหาสมุทร และคุณภาพชีวิต (UNFPA 1991: 120)

ดังนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธว่าความไม่สมดุลระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการย้ายถิ่น ภาวะเจริญพันธุ์ ภาวะการตาย (โดยเฉพาะภาวะการตายของทารก) ภาวะการเจ็บป่วย ความคาดหมายการคงชีพ การบริโภครายบุคคล และมลพิษในสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีผู้โต้แย้งว่ามีเพียงสังคมที่เริ่มเข้าสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่นำทรัพยากรมาใช้เป็นจำนวนมาก เพราะมีการผลิตและการบริโภคที่มากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้นไปอีก จนทำให้การพัฒนานั้นไม่ยั่งยืนในที่สุด แต่เมื่อมีความเจริญทางเศรษฐกิจมากขึ้นก็อาจทำให้ประชาชนมีรายได้ดีและมีการศึกษาสูงขึ้น พร้อมไปกับการพัฒนาความสามารถในการจัดสร้างและจัดหาเทคโนโลยีและ

สาธารณูปโภคต่างๆ เพื่อเผชิญกับสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นด้วย ข้อเท็จจริงประการหลังนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีความตระหนักและต้องการมีส่วนร่วมในการเรียกร้องและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้เพื่อคนรุ่นต่อไป ประกอบกับการที่ภาครัฐสนองตอบต่อความต้องการเหล่านี้ด้วย

โครงการประชารัฐกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืนเป็นความพยายามส่วนหนึ่งในการบรรลุภารกิจนี้ เพราะนอกจากจะเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสถานะปัจจุบันของประชารัฐกับสิ่งแวดล้อมแล้วยังช่วยให้ทราบว่าประชาชนไทยพร้อมที่จะมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงสถานะต่างๆ ทางประชารัฐกับสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาว่าประชาชนมีความตระหนัก ความรู้ ทักษะ และมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในระดับใด

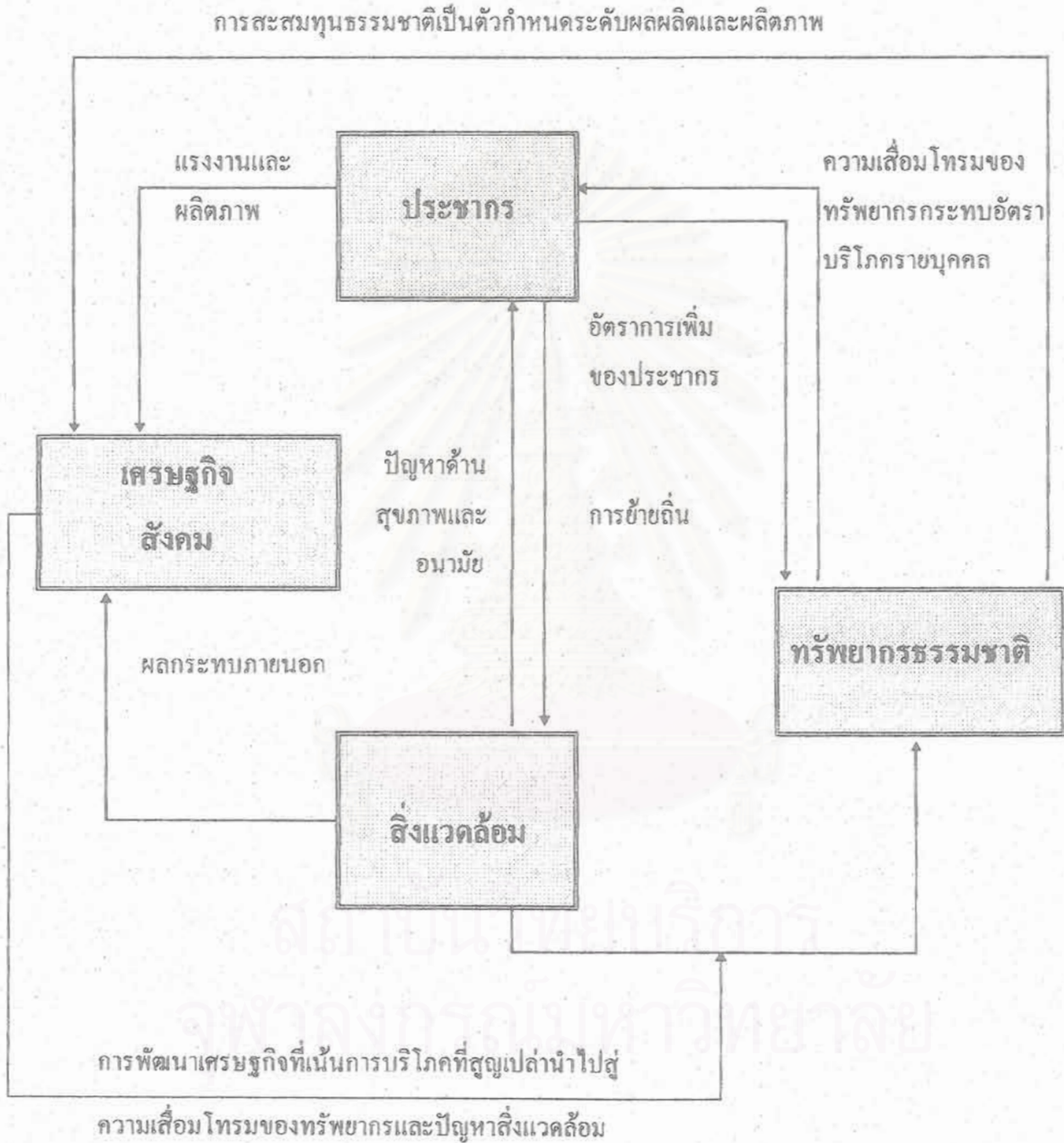
กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชารัฐกับสิ่งแวดล้อม ดังแสดงในรูปที่ 1 นอกจากนั้นยังได้เสนอกรอบแนวคิดอีกแนวหนึ่งในการพิจารณาความเกี่ยวพันระหว่างปัจจัยด้านประชารัฐกับสิ่งแวดล้อม ดังแสดงในรูปที่ 2 ด้วย

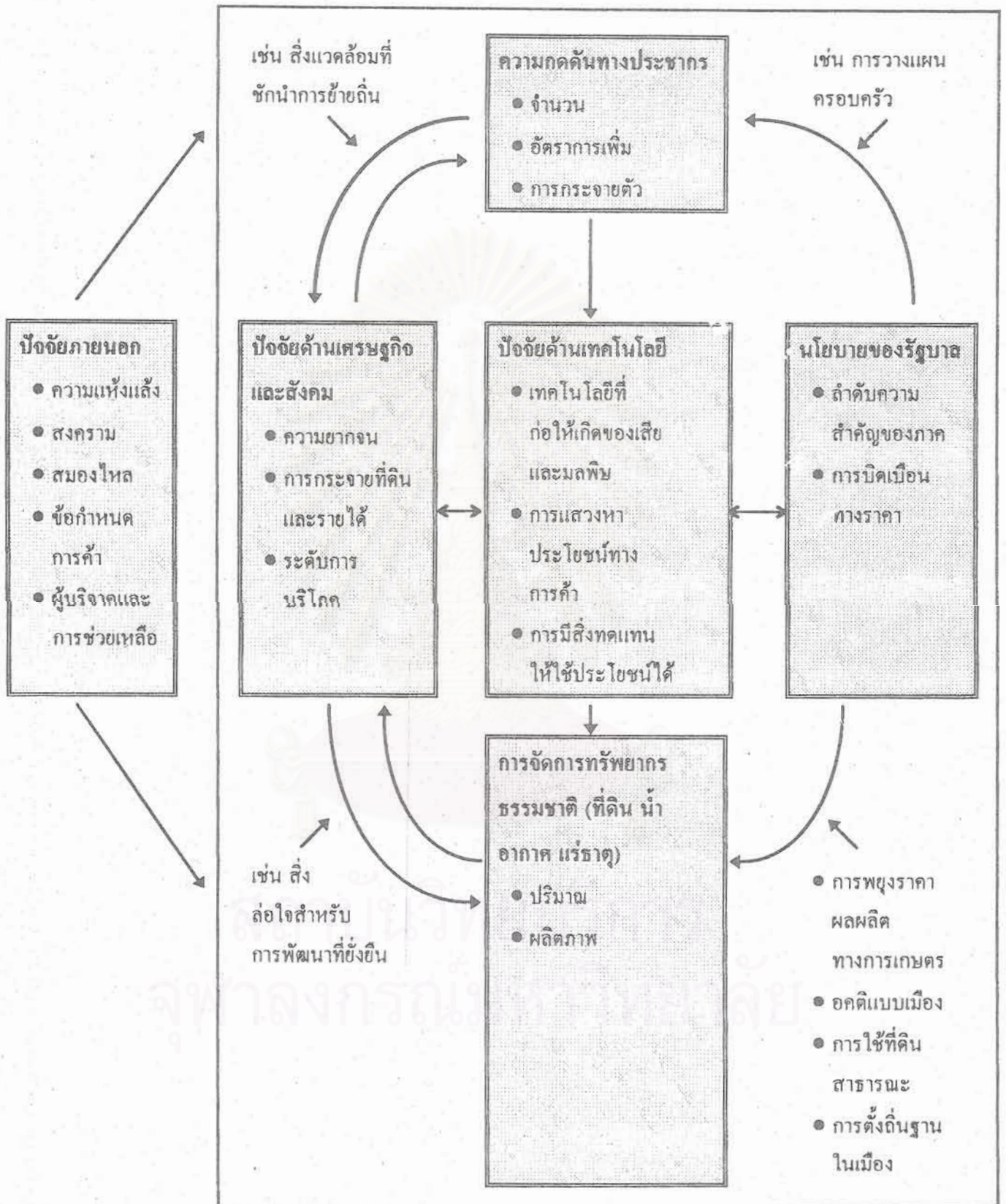
ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น มหาสารคาม และนครราชสีมา และตัวอย่างในภาคกลาง 3 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และระยอง โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ดังนั้นการอ้างอิงผลการวิจัยจึงควรกระทำด้วยความระมัดระวังยิ่ง

รูปที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อม

รูปที่ 2 ความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาทางประชากรกับสิ่งแวดล้อม

(ที่มา : UNFPA 1991: 17)

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบและเข้าใจถึงสถานะต่างๆ ทางประชากรกับสิ่งแวดล้อมอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะองค์รวมและในระดับสูงอีกต่อไป
2. ได้ทราบถึงความตระหนัก ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนไทย
3. เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านประชากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเพื่อสร้างความตระหนัก ความรู้ ทัศนคติ และความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2

ระเบียบวิธีวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประชากรและตัวอย่าง

โครงการประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน ศึกษาประชากรในระดับประเทศ โดยมีพื้นที่ของการสำรวจครอบคลุมภาคต่างๆ ทั้ง 4 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ การสำรวจครั้งนี้กำหนดพื้นที่ตัวอย่างตามลักษณะของปัญหาสิ่งแวดล้อมและเครือข่ายของทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับปัญหาประชากรเป็นสำคัญ การเลือกตัวอย่างจึงเป็นการเลือกแบบเจาะจง สำหรับรายงานฉบับนี้เป็นรายงานผลการสำรวจตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางซึ่งเป็นภาคที่สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ

ข้อมูลภาพรวมของลักษณะปัญหาสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางปรากฏในตารางที่ 1

เมื่อพิจารณาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับปัญหาประชากรและสิ่งแวดล้อมเป็นรายจังหวัด รวมทั้งพิจารณาว่า น้ำคือชีวิต และแม่น้ำต่างๆ ก็มีน้อยมิได้มีแพร่กระจายอยู่ทั่วทุกจุดดังเช่นทรัพยากรดินและอากาศ การเลือกพื้นที่ตัวอย่างจึงเจาะจงเลือกพื้นที่ที่มีแม่น้ำไหลผ่านหรืออยู่ใกล้แม่น้ำเป็นสำคัญ โดยเลือกจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางมาภาคละ 3 จังหวัด จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นตัวอย่างของการสำรวจครั้งนี้ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และนครราชสีมา ส่วนจังหวัดในภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และระยอง

ข้อมูลลักษณะสำคัญทางประชากรและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดที่เลือกมาเป็นตัวอย่างมีดังนี้

1. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจังหวัดที่เป็นตัวอย่าง 3 จังหวัด คือ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และนครราชสีมา มีลักษณะทางประชากรและสิ่งแวดล้อมทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน โดยย่อ ดังนี้

จังหวัดขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นมีแม่น้ำสายสำคัญที่เลือกศึกษาคือ แม่น้ำพอง มีภาวะน่าสนใจทางประชากรและสิ่งแวดล้อมดังนี้

- ปี พ.ศ.2538 มีประชากรจำนวน 1.65 ล้านคน มีอัตราการเพิ่มเท่ากับร้อยละ -1.59 ต่อปี และมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 152 คนต่อตารางกิโลเมตร
- ในปี พ.ศ.2534 มีอัตราการเกิดของประชากรเท่ากับ 16.31 ต่อพัน และมีอัตราการตายของประชากรเท่ากับ 4.13 ต่อพัน

ตารางที่ 1 ลักษณะปัญหาสำคัญของภูมิภาค

ประชากร	การพัฒนา	สิ่งแวดล้อม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
<ul style="list-style-type: none"> - อัตราการเกิดสูง - การย้ายถิ่นออกสูง โดยเฉพาะประชากรวัยแรงงาน - ผู้เฒ่ามีลูก ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และเด็ก (ที่เป็นหลาน) 	<ul style="list-style-type: none"> - ทุโภชนาการ เด็กขาดสารอาหารและเกิดการเจ็บป่วย - การมีลักษณะแบบเมืองในระดับต่ำ - ความยากจน - คุณภาพชีวิตต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - แห้งแล้ง เพราะการทำลายป่าไม้ - เพาะปลูกพืชที่ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน - สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เพราะการส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรม
ภาคกลาง		
<ul style="list-style-type: none"> - อัตราการเกิดต่ำ - การย้ายถิ่นเข้าสู่ - ความแตกต่างทางการศึกษาสูง 	<ul style="list-style-type: none"> - ทุโภชนาการ เพราะบริโภคนอกเขต - การเจ็บป่วยจากมลพิษ - การมีลักษณะแบบเมืองสูง มีประชากรมาก มีความหนาแน่นและความต่างแบบของประชากรมาก - การอาศัยในชุมชนแออัดสูง - คุณภาพชีวิตต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - มลพิษสูงทั้งในน้ำ อากาศ และพื้นดิน เพราะรองรับของเสียจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และยานพาหนะ - ปัญหาเรื้อรังด้านสิ่งแวดล้อม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- มีอัตราการเพิ่ม (แบบชี้กำลัง) ของประชากรระหว่างปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2533 เท่ากับร้อยละ 2.57 ต่อปี และมีอัตราการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรในรอบ 5 ปีก่อนปี พ.ศ.2533 เท่ากับ -22.9 ต่อพัน
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 87.3 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีเพียงร้อยละ 12.7 เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล
- ในปี พ.ศ.2533 มีประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ร้อยละ 31.1 ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ร้อยละ 62.4 และประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 6.5 และมีอัตราส่วนเพศเท่ากับ 99.2
- ในปี พ.ศ.2533 ประมาณร้อยละ 77.9 ของผู้มีงานทำทั้งสิ้นมีอาชีพทางการเกษตร รองลงไปได้แก่ อาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร (ร้อยละ 7.8) และอาชีพเกี่ยวกับการค้า (ร้อยละ 5.1)
- ในปี พ.ศ.2533 สตรีที่เลขสมรสอายุ 15 ปีขึ้นไป 1 คนมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ประมาณ 3.3 คน และร้อยละ 73.9 ของสตรีสมรสอายุ 15-49 ปีคุมกำเนิดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านออกเขียนได้มีประมาณร้อยละ 95.2
- พื้นที่ป่าไม้ในอดีตกลายเป็นพื้นที่ชุมชนเกษตรและอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่
- มีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในระดับสูงมาก
- คุณภาพน้ำทั่วไปในแม่น้ำพองอยู่ในประเภทที่ 3 ถึง 5*

* คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินที่มีใช้ทะเลแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1	ได้แก่ คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่มีสภาพตามธรรมชาติโดยปราศจากน้ำทิ้งจากกิจกรรมทุกประเภทและสามารถใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมต่อไปนี้ (1) การอุปโภคและบริโภคต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติก่อน (2) การขยายพันธุ์ตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตระดับพื้นฐาน (3) การอนุรักษ์ระบบนิเวศของแหล่งน้ำ
ประเภทที่ 2	ได้แก่ คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และสามารถ ใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมต่อไปนี้ (1) การอุปโภคและบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อตามปกติ และผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำทั่วไปก่อน (2) การอนุรักษ์สัตว์น้ำ

- สัตว์น้ำ เช่น ปลา ลดลงทั้งชนิดและจำนวน
- น้ำเหม็น อาบแล้วคัน
- มีปัญหาเกี่ยวกับโรคระบบทางเดินหายใจ โดยเฉพาะประชากรที่อยู่ใกล้โรงงาน
เชื้อกระดาษ
- มีโรคพยาธิใบไม้ในตับในหลายหมู่บ้าน
- มีปัญหามอดรบกวนและทำลายทรัพย์สิน
- มีความไม่สอดคล้องด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบ
การโรงงานอุตสาหกรรม (เช่น โรงงานเชื้อกระดาษและโรงงานน้ำตาลที่ตั้งอยู่ใกล้
แม่น้ำพอง)
- ในปี พ.ศ.2534 จังหวัดขอนแก่นมีโรงงานอุตสาหกรรม 2,446 โรง
(ที่มา: กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม 2536, สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2536ก,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2538, ไพบูลย์ จุใจล้ำ 2538 และสถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539)

	(3) การประมง
	(4) การว่ายน้ำและกีฬาทางน้ำ
ประเภทที่ 3	ได้แก่ คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และสามารถใช้ประโยชน์ เพื่อกิจกรรมต่อไปนี้
	(1) การอุปโภคและบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อตามปกติ และผ่านกระบวนการปรับปรุง คุณภาพน้ำทั่วไปก่อน
	(2) การเกษตร
ประเภทที่ 4	ได้แก่ คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และสามารถใช้ประโยชน์ เพื่อกิจกรรมต่อไปนี้
	(1) การอุปโภคและบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อตามปกติ และผ่านกระบวนการปรับปรุง คุณภาพน้ำเป็นพิเศษก่อน
	(2) การอุตสาหกรรม
ประเภทที่ 5	ได้แก่ คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และสามารถใช้ประโยชน์ เพื่อการคมนาคมเท่านั้น

จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคามมีแม่น้ำสำคัญที่เลือกศึกษา 2 สายคือ แม่น้ำชี และแม่น้ำเสียว มีภาชนะน่าสนใจทางประชากรและสิ่งแวดล้อมดังนี้

- ปี พ.ศ.2538 มีประชากรจำนวน 9.1 แสนคน มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 0.27 ต่อปี และมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 172 คนต่อตารางกิโลเมตร
- ในปี พ.ศ.2534 มีอัตราการเกิดของประชากรเท่ากับ 11.77 ต่อพัน และมีอัตราการตายของประชากรเท่ากับ 4.27 ต่อพัน
- มีอัตราการเพิ่ม (แบบชี้กำลัง) ของประชากรระหว่างปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2533 เท่ากับร้อยละ 1.81 ต่อปี และมีอัตราการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรในรอบ 5 ปีก่อนปี พ.ศ.2533 เท่ากับ -32.9 ต่อพัน
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95.6 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีเพียงร้อยละ 4.4 เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล
- ในปี พ.ศ.2533 มีประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ร้อยละ 31.2 ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ร้อยละ 62.8 และประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 6.0 และมีอัตราส่วนเพศเท่ากับ 97.7
- ในปี พ.ศ.2533 ประมาณร้อยละ 89.5 ของผู้มีงานทำทั้งสิ้นมีอาชีพทางการเกษตร รองลงไปได้แก่ อาชีพช่าง หรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร (ร้อยละ 2.8) และอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 2.6)
- ในปี พ.ศ.2533 สตรีที่เคยสมรสอายุ 15 ปีขึ้นไป 1 คนมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยประมาณ 3.2 คน และร้อยละ 73.5 ของสตรีสมรสอายุ 15-49 ปีคุมกำเนิดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านออกเขียนได้มีประมาณร้อยละ 97.0
- ประชากรส่วนใหญ่ยากจน
- มีแรงงานไร้ฝีมือจำนวนมาก
- มีประชากรย้ายไปทำงานต่างถิ่นทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก
- จำนวนเงินโอนเข้าของผู้ที่ออกไปทำงานต่างประเทศของจังหวัดมหาสารคาม ในช่วงปี พ.ศ.2526 ถึงปี พ.ศ.2535 มีมูลค่าประมาณปีละ 130 ถึง 247 ล้านบาท ซึ่งรายได้จากการไปทำงานต่างประเทศนี้นอกจากจะนำไปใช้จ่ายในการดำรงชีพและซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกต่างๆ แล้วยังใช้สร้างที่อยู่อาศัยจนมีส่วนในการขยายตัวของธุรกิจการค้า
วัสดุก่อสร้างของจังหวัด

- พืชเศรษฐกิจสำคัญ คือ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน และหม่อนไหม เป็นต้น
- มีอุตสาหกรรมขนาดเล็ก (วงเงินลงทุนต่ำกว่า 10 ล้านบาท) และส่วนมากเป็น
อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร
- ในปี พ.ศ.2534 จังหวัดมหาสารคามมีโรงงานอุตสาหกรรม 1,860 โรง
- โรงงานที่มีเป็นจำนวนมาก คือ โรงสีข้าว และโรงทำมันเส้นและอัดมัน
- มีโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจสูงเป็นอันดับหนึ่ง รองลงไปคือ โรคเกี่ยวกับระบบ
ทางเดินอาหาร และโรคผิวหนัง
- พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ร้อยละ 11.70 ของเนื้อที่จังหวัดในปี พ.ศ.2504 ลดลงเหลือเพียง
ร้อยละ 0.66 ของเนื้อที่จังหวัดในปี พ.ศ.2536 นับว่าเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่ป่าไม้เหลือ
อยู่น้อยที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การเปลี่ยนแปลงสภาพป่าเกิดจากการบุกรุกเพื่อ
ทำกินและจากการที่กรมป่าไม้จัดสรรให้เป็นที่ทำกินของราษฎร
- มีปัญหาดินเค็ม และส่วนใหญ่เป็นดินที่มีศักยภาพปานกลางสำหรับการพัฒนาการ
เกษตร
- มีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในระดับสูงมาก
- แม่น้ำชีเป็นแม่น้ำขนาดกลาง ไม่มีการกั้นลำน้ำ ฤดูแล้งน้ำจะแห้งขอดและมีตลิ่งสูง
มาก ทั้งยังมีปัญหาดินพังเนื่องจากอุตสาหกรรมการดูดทรายเพื่อการค้า คุณภาพน้ำ
ทั่วไปอยู่ในประเภทที่ 3
- แร่สำคัญ คือ เกลือหิน การทำเกลือสินเธาว์รอบบริเวณอ่างเก็บน้ำหนองบ่อ (ต้นลำน้ำ
เสียว) อ่างเก็บน้ำบ่อ เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาน้ำเค็มแพร่กระจายลงสู่แหล่งน้ำผิวดิน
ทำให้น้ำในแม่น้ำเสียวเสื่อมโทรม จนเป็นปัญหาขัดแย้งระหว่างเกษตรกรที่อาศัย
ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำเสียวเพื่อการเพาะปลูกกับผู้ประกอบการทำนาเกลือสินเธาว์
จนถึงขั้นเกษตรกรริมแม่น้ำเสียวรวมตัวเดินขบวนเรียกร้องให้เลิกการผลิตเกลือ
สินเธาว์ จนรัฐบาลต้องสั่งระงับการทำนาเกลือสินเธาว์ไปในที่สุด
(ที่มา: กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม 2536, สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2536ข, สำนักงาน
จังหวัดมหาสารคาม 2538 และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2539)

จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา มีแม่น้ำสายสำคัญที่เลือกศึกษาคือ แม่น้ำลำตะคอง มีภาวนาสงใจทางประชากรและสิ่งแวดล้อมดังนี้

- ปี พ.ศ.2538 มีประชากรจำนวน 2.5 ล้านคน มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 0.16 ต่อปี และมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 120 คนต่อตารางกิโลเมตร
- ในปี พ.ศ.2534 มีอัตราการเกิดของประชากรเท่ากับ 14.85 ต่อพัน และมีอัตราการตายของประชากรเท่ากับ 4.48 ต่อพัน
- มีอัตราการเพิ่ม (แบบชี้กำลัง) ของประชากรระหว่างปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2533 เท่ากับร้อยละ 1.98 ต่อปี และมีอัตราการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรในรอบ 5 ปีก่อนปี พ.ศ.2533 เท่ากับ -13.0 ต่อพัน
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 88.3 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีเพียงร้อยละ 11.7 เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล
- ในปี พ.ศ.2533 มีประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ร้อยละ 32.4 ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ร้อยละ 60.4 และประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 7.2 และมีอัตราส่วนเพศเท่ากับ 99.5
- ในปี พ.ศ.2533 ประมาณร้อยละ 77.5 ของผู้มีงานทำทั้งสิ้นมีอาชีพทางการเกษตร รองลงไปได้แก่ อาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร (ร้อยละ 7.0) และอาชีพเกี่ยวกับการค้า (ร้อยละ 5.7)
- ในปี พ.ศ.2533 สตรีที่เคยสมรสอายุ 15 ปีขึ้นไป 1 คนมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยประมาณ 3.4 คน และร้อยละ 69.6 ของสตรีสมรสอายุ 15-49 ปีคุมกำเนิดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านออกเขียนได้มีประมาณร้อยละ 93.0
- มีประชากรอาศัยอยู่ริมน้ำจำนวนมาก คือประมาณร้อยละ 36.10 ของประชากรของจังหวัด (ไม่รวมประชากรแฝง)
- ประชากรริมน้ำมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 1.60 ต่อปี อัตราการขยายตัวของประชากรอำเภอปากช่อง และอำเภอเมือง เท่ากับร้อยละ 3.13 และ 2.03 ต่อปี ตามลำดับ
- มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง
- มีนักท่องเที่ยว (ซึ่งถือเป็นผู้บริโภคทรัพยากรและมีศักยภาพในการปล่อยมลพิษสู่ระบบนิเวศ) เป็นจำนวนมาก และมีอัตราการเพิ่มของนักท่องเที่ยวสูงถึงร้อยละ 13 ต่อปี

- พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ร้อยละ 55.52 ของเนื้อที่จังหวัดในปี พ.ศ.2504 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 11.42 ของเนื้อที่จังหวัดในปี พ.ศ.2536
- คุณภาพน้ำในลำตะคองช่วงไหลผ่านอำเภอปากช่องในฤดูน้ำหลากจัดอยู่ในประเภทที่ 2 ในฤดูแล้งอยู่ในประเภทที่ 3 ถึง 5 ส่วนคุณภาพน้ำในลำตะคองช่วงไหลผ่านอำเภอเมืองอยู่ในประเภทที่ 4 ถึง 5
- มีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในระดับสูงมาก
- มีพืชเศรษฐกิจที่มีราคาดีอย่างต่อเนื่องหลายชนิด เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง
- มีผู้ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจมากที่สุด (ร้อยละ 23.5) รองลงไปคือ โรคระบบย่อยอาหาร (ร้อยละ 12.4)
- มีความไม่สอดคล้องในด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติระหว่างประชากรผู้ทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจและทำฟาร์ม (เช่น ฟาร์มม้า ฟาร์มสุกร) กับผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม (เช่น เหมืองหินอ่อน) และกับผู้ประกอบการโรงแรม รีสอร์ท และสนามกอล์ฟ
- มีแหล่งกำเนิดปัญหามลพิษที่มีศักยภาพในการทำลายคุณภาพน้ำ เช่น น้ำทิ้งจากชุมชนเทศบาล และชุมชนสุขาภิบาล
- มีภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี
- ในปี พ.ศ.2534 จังหวัดนครราชสีมามีโรงงานอุตสาหกรรม 4,477 โรง (เป็นจังหวัดที่มีจำนวนโรงงานมากที่สุดเมื่อไม่นับรวมกรุงเทพมหานคร)
(ที่มา: กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม 2536, สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2536ค, บริษัทเอ็นไวรอนเมนทอล แคร่ เซ็นเตอร์ จำกัด และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี 2539 และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539)

2. ภาคกลาง

ภาคกลางมีจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง 3 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และระยอง จังหวัดทั้ง 3 นี้มีลักษณะแตกต่างไปจากจังหวัดตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ที่มีประชากรย้ายถิ่นเข้าสู่ ทำให้มีประชากรแฝงเป็นจำนวนมาก ประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและมีปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางน้ำ อากาศ และพื้นดิน รวมทั้งมีชุมชนแออัดอยู่เป็นจำนวนมาก อาจสรุปภาวะทางประชากรและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดตัวอย่างแต่ละจังหวัดได้ดังนี้

กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครมีแม่น้ำลำคลองสายสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา คลองแสนแสบ คลองเปรมประชากร และคลองมหานาค เป็นต้น ภาชนะน้ำสนใจทางประชากรและสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร โดยสรุปมีดังนี้

- ปี พ.ศ.2538 มีประชากร 5.6 ล้านคน มีอัตราการเพิ่มร้อยละ -0.24 ต่อปี และมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 3,858 คนต่อตารางกิโลเมตร
- ในปี พ.ศ.2536 มีอัตราการเกิดของประชากรเท่ากับ 4.04 ต่อพัน และมีอัตราการตายของประชากรเท่ากับ 0.44 ต่อพัน
- มีอัตราการเพิ่ม (แบบชี้กำลัง) ของประชากรระหว่างปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2533 เท่ากับร้อยละ 2.25 ต่อปี และมีอัตราการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรในรอบ 5 ปีก่อนปี พ.ศ. 2533 เท่ากับ 62.2 ต่อพัน
- ในปี พ.ศ.2533 มีประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ร้อยละ 21.5 ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ร้อยละ 72.5 และประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 6.0 และมีอัตราส่วนเพศเท่ากับ 92.8
- ในปี พ.ศ.2533 ประมาณร้อยละ 29 ของผู้มีงานทำทั้งสิ้นมีอาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร รองลงไปได้แก่ อาชีพเกี่ยวกับการค้า (ร้อยละ 19.5) และอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง (ร้อยละ 14)
- ในปี พ.ศ.2533 สตรีที่เคยสมรสอายุ 15 ปีขึ้นไป 1 คนมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยประมาณ 2.3 คน และร้อยละ 58.5 ของสตรีสมรสอายุ 15-49 ปีคุมกำเนิดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านออกเขียนได้มีประมาณร้อยละ 97.5
- ประชากรในกรุงเทพมหานครใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคมากกว่าชาวชนบทถึง 6-8 เท่า (คนกรุงเทพมหานครใช้น้ำถึง 300-400 ลิตรต่อคนต่อวัน ในขณะที่ชาวชนบทใช้น้ำเพียง 50 ลิตรต่อคนต่อวัน)
- ปี พ.ศ.2534 พบว่าคลองแต่ละสายมีโอกาสเกิดสภาพไร้ออกซิเจนในน้ำ ซึ่งทำให้น้ำเน่าเสีย เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยออกซิเจนละลายในรอบปีพบว่ามีค่าตั้งแต่ 0.0 ถึง 1.2 มิลลิกรัมต่อลิตร แสดงถึงความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำ (ระดับออกซิเจนต่ำสุดที่ควรมีอยู่ในน้ำ ซึ่งปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ คือ 4.0 มิลลิกรัมต่อลิตร)

- การตรวจวัดคุณภาพอากาศริมเส้นทางจราจรและบริเวณทั่วไปของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 ถึงปี พ.ศ.2534 โดยสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พบว่า 1) ปริมาณฝุ่นละอองในบรรยากาศบริเวณริมเส้นทางจราจรมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.31 ถึง 0.45 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และปริมาณฝุ่นละอองในบรรยากาศบริเวณทั่วไปมีค่าตั้งแต่ 0.10 ถึง 0.16 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร 2) ปริมาณก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์บริเวณริมเส้นทางจราจรมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 6.51 ถึง 8.28 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และปริมาณก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์บริเวณทั่วไปมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.93 ถึง 2.95 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และ 3) ปริมาณตะกั่วบริเวณริมเส้นทางจราจรมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.45 ถึง 2.46 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และปริมาณตะกั่วบริเวณทั่วไปมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.29 ถึง 0.49 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร จึงสรุปว่า 1) มีเพียงฝุ่นละอองในบรรยากาศเท่านั้นที่มีปริมาณเกินมาตรฐานทั้งบริเวณริมเส้นทางจราจรและบริเวณทั่วไป และ 2) มีปริมาณหรือความเข้มข้นของมลพิษบริเวณริมเส้นทางจราจรสูงกว่าบริเวณทั่วไป อันแสดงนัยว่าปัญหามลพิษทางอากาศเกิดจากการจราจร
- กรมควบคุมมลพิษได้สำรวจสถานการณ์ฝุ่นละอองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ถึงปี พ.ศ.2538 พบว่ามีค่าเกินมาตรฐานทั้งหมด ในปี พ.ศ.2538 พบว่ามีปริมาณฝุ่นละอองในบรรยากาศสูงทุกถนน โดยเฉพาะที่ถนนพหลโยธินย่านสะพานควายพบว่ามีปริมาณฝุ่นละอองสูงถึง 1,700 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรอันเป็นปริมาณที่สูงกว่ามาตรฐานประเทศไทย 5 เท่า และสูงกว่ามาตรฐานโลกถึง 14 เท่า (มาตรฐานโลกกำหนดไว้ไม่เกิน 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร)
- ข้อมูลล่าสุดจากการสำรวจและเก็บตัวอย่างฝุ่นละอองในบรรยากาศและฝุ่นละอองในยานพาหนะในกรุงเทพมหานคร เช่น ในรถโดยสารประจำทางปรับอากาศและรถโดยสารประจำทางไม่ปรับอากาศ รถไมโครบัส รถยนต์รับจ้าง และรถยนต์ส่วนบุคคล แล้วนำไปเพาะหาเชื้อโรคโดยนายแพทย์เทพนม เมืองแมน กับทีมงานบริษัทชีวิตและสิ่งแวดล้อม เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2538 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2539 พบว่ามีเชื้อโรคที่ติดมากับฝุ่นละอองถึง 38 ชนิด แยกเป็นเชื้อรา 18 ชนิด และเชื้อแบคทีเรีย 20 ชนิด ส่วนใหญ่จะเป็นเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของคน โดยเฉพาะเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคเบาหวาน และผู้ที่ภูมิคุ้มกันบกพร่อง นอกจากนี้ ยังตรวจพบเชื้อจุลินทรีย์ในรถยนต์สูงถึง 225 ถึง 1,750 CFU ต่อลูกบาศก์เมตร

- รองอธิบดีกรมควบคุมมลพิษกล่าวว่าสถิติของโรงพยาบาลต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร แสดงว่าผู้ป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจมีอัตราเพิ่มขึ้นตลอดเวลา และในขณะเดียวกัน คนในกรุงเทพมหานครกว่า 1 ล้านคนมีอาการป่วยด้วยโรคภูมิแพ้ ซึ่งสาเหตุใหญ่มาจากปัญหามลพิษทางอากาศซึ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกวัน
- สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ตรวจวัดเสียงบริเวณริมเส้นทางจราจรในกรุงเทพมหานครรวม 8 สาย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 ถึงปี พ.ศ.2534 พบว่ามีระดับเสียงเฉลี่ย 77.8 ถึง 80.3 เดซิเบล (เอ) และกองอนามัยสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุขก็ตรวจพบเช่นกันว่าระดับเสียงเฉลี่ยในปี พ.ศ.2533 มีค่าอยู่ในช่วง 79.6 ถึง 82.5 เดซิเบล (เอ) การศึกษาของหน่วยงานทั้ง 2 แห่งนี้ให้ผลสอดคล้องกันว่าบริเวณริมเส้นทางจราจรของกรุงเทพมหานครมีเสียงดังเกินระดับมาตรฐานซึ่งกำหนดไว้ที่ 70 เดซิเบล (เอ)
- ในปี พ.ศ. 2536 สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร สรุปสถานะแวดล้อมบางประการของกรุงเทพมหานครไว้ดังนี้ 1) ระดับเสียงเฉลี่ยใน 1 ชั่วโมงสูงสุดที่บริเวณสามแยกพระโขนงเท่ากับ 86.22 เดซิเบล (เอ) 2) ปริมาณฝุ่นละอองเฉลี่ย 24 ชั่วโมงสูงสุดที่บริเวณหน้ากรมไปรษณีย์โทรเลขหัวหมากเท่ากับ 0.83 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร 3) ปริมาณสารตะกั่วเฉลี่ย 24 ชั่วโมงสูงสุดที่บริเวณหน้ากรมไปรษณีย์โทรเลขหัวหมากเท่ากับ 1.11 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร 4) ปริมาณคาร์บอนมอนนอกไซด์เฉลี่ย 1 ชั่วโมงสูงสุดที่บริเวณหน้ากรมไปรษณีย์โทรเลขหัวหมากเท่ากับ 9.77 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร
- ในปี พ.ศ.2535 กรุงเทพมหานครมีขยะประมาณวันละ 6,000 ตัน ในจำนวนนี้ กรุงเทพมหานครสามารถเก็บขนได้เพียงวันละ 5,400 ตัน คิดเป็นร้อยละ 90 ของปริมาณขยะทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร ที่เหลืออีกร้อยละ 10 เป็นขยะตกค้าง ขยะจะถูกขนไปเทกองไว้กลางแจ้ง เช่น ที่บริเวณกองขยะอ่อนนุช หรือหนองแขม เป็นต้น โดยจะปล่อยให้ขยะย่อยสลายไปเอง กล่าวกันว่าขยะที่ไม่ได้ผ่านการแยกประเภทจะมีขยะที่มีพิษ (เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ แฉงวงจรอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น) ปะปนไปกับขยะทั่วไป เมื่อฝนตกน้ำก็จะไหลผ่านกองขยะและซึมลงดิน น้ำจากกองขยะส่วนหนึ่งจะไหลลงสู่แม่น้ำลำคลองจนออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา อย่างไรก็ตาม ปริมาณขยะของกรุงเทพมหานครไม่ได้จำกัดอยู่ที่วันละ 6,000 ตัน แต่คาดว่าในปี พ.ศ.2550 ขยะของกรุงเทพมหานครจะเพิ่มปริมาณขึ้นเป็นวันละ 30,000 ตัน

- ในปี พ.ศ.2536 การจราจรในกรุงเทพมหานครในช่วงโมงเร่งด่วนเป็นผลให้สูญเสีย น้ำมันเชื้อเพลิง 37 ล้านบาทต่อวันหรือ 11,000 ล้านบาทต่อปี ทั้งยังเป็นผลให้สูญเสีย เวลาทำงานคิดเป็นมูลค่า 23 ล้านบาทต่อวันหรือ 8,000 ล้านบาทต่อปี กล่าวได้ว่า ประเทศไทยต้องเผาผลาญน้ำมันเชื้อเพลิงและสูญเสียเวลาทำงานอันเนื่องมาจากการจราจรติดขัดในกรุงเทพมหานครถึงปีละ 20,000 ล้านบาท
- ในปี พ.ศ.2534 กรุงเทพมหานครมีโรงงานอุตสาหกรรมประมาณ 20,378 โรง คิดเป็น ร้อยละ 50.41 ของโรงงานทั่วประเทศ โรงงานเหล่านี้ล้วนมีศักยภาพในการก่อมลพิษ ทุกประเภท (ปี พ.ศ.2536 โรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นเป็น 22,269 โรง)
- ข้อมูลชุมชนของกรุงเทพมหานครปี พ.ศ.2537 ระบุว่ากรุงเทพมหานครมีชุมชนทั้งสิ้น 1,246 แห่ง ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นชุมชนแออัดถึง 511 แห่งคิดเป็นร้อยละ 41 ของชุมชนทั้งหมด รองลงไปเป็นชุมชนชานเมือง 401 แห่งคิดเป็นร้อยละ 32.2 ชุมชนเมือง 264 แห่งคิดเป็นร้อยละ 21.2 ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร 67 แห่งคิดเป็น ร้อยละ 5.4 และเคหะชุมชน 3 แห่งคิดเป็นร้อยละ 0.2 ชุมชนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ ต้องการการปรับปรุงจากกรุงเทพมหานครในเกือบทุกด้าน
(ที่มา: กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม 2536, ชีรพล คังคะเกตุ 2536, สำนักงานสถิติ แห่งชาติ 2536, พิทยา ว่องกุล 2537, สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร 2537, สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2537, จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ 2538, ผู้จัดการรายวัน 18 เมษายน 2539, สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539 และสยามโพสต์ 22 มีนาคม 2539)

จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการมีแม่น้ำลำคลองสายสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา คลองสำโรง คลองบางปะกง และคลองมหาพนธ์ เป็นต้น มีภาชนะนำสนใจทางประชากร และสิ่งแวดล้อมโดยสรุปดังนี้

- ปี พ.ศ.2538 มีประชากร 9.3 แสนคน มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 1.28 ต่อปี และมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 922 คนต่อตารางกิโลเมตร
- ในปี พ.ศ.2536 มีอัตราการเกิดของประชากรเท่ากับ 3.18 ต่อพัน และมีอัตราการตายของประชากรเท่ากับ 0.43 ต่อพัน

- มีอัตราการเพิ่ม (แบบชี้กำลัง) ของประชากรระหว่างปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2533 เท่ากับร้อยละ 4.62 ต่อปี และมีอัตราการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรในรอบ 5 ปีก่อนปี พ.ศ.2533 เท่ากับ 106.0 ต่อพัน
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90.1 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีเพียงร้อยละ 9.9 เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล
- ในปี พ.ศ.2533 มีประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ร้อยละ 23.3 ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ร้อยละ 70.7 และประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 6.0 และมีอัตราส่วนเพศเท่ากับ 95.0
- ในปี พ.ศ.2533 ประมาณร้อยละ 47.4 ของผู้มีงานทำทั้งสิ้นมีอาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร รองลงไปได้แก่ อาชีพเกี่ยวกับการค้า (ร้อยละ 13.6) และอาชีพทางการเกษตร (ร้อยละ 11.8)
- ในปี พ.ศ.2533 สตรีที่เคยสมรสอายุ 15 ปีขึ้นไป 1 คนมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยประมาณ 2.3 คน และร้อยละ 60.3 ของสตรีสมรสอายุ 15-49 ปีคุมกำเนิดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านออกเขียนได้มีประมาณร้อยละ 96.7
- ในปี พ.ศ.2534 จังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานอุตสาหกรรม 3,822 โรง (เป็นจังหวัดที่มีจำนวนโรงงานมากเป็นอันดับ 2 เมื่อไม่นับรวมกรุงเทพมหานคร)
- มีปริมาณกากของเสียอันตรายจากโรงงานทุกโรงเฉพาะในอำเภอพระประแดงประมาณ 32 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 60 ของกากของเสียอันตรายทั้งหมดที่เกิดขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ
- มีปริมาณก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์จำนวน 21,134 ตันต่อปี
- สารประกอบไนโตรเจนออกไซด์ที่เกิดขึ้นมีจำนวน 18,502 ตันต่อปี
- โรงงานส่วนใหญ่ที่ปล่อยของเสียทำลายบรรยากาศมีปล่องควันที่มีความสูงน้อยกว่า 20 เมตร
- มีปริมาณน้ำเสียจากชุมชนประมาณ 222,935 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน
- มีขยะประมาณวันละ 960 ตัน เก็บขนได้ร้อยละ 80 หรือประมาณวันละ 768 ตัน ทำให้เหลือขยะตกค้างตามที่ต่างๆ วันละ 192 ตันหรือเดือนละ 5,760 ตัน
- คุณภาพน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างตั้งแต่บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ถึงบริเวณสะพานกรุงเทพ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร อยู่ในประเภทที่ 5 โดย

พบค่าเฉลี่ยของตะกั่วอยู่ในช่วง 0.07 ถึง 0.11 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าเฉลี่ยออกซิเจนละลาย (DO) อยู่ในช่วง 0.37 ถึง 0.82 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าเฉลี่ยบีโอดี (BOD) อยู่ในช่วง 4.4 ถึง 11.0 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่าเฉลี่ยไนเตรตอยู่ในช่วง 10.96 ถึง 18.96 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งเป็นคุณภาพน้ำที่ไม่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ สามารถใช้เพื่อการคมนาคมเท่านั้น

(ที่มา: ฝ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2535, กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม 2536, สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2536จ และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539)

จังหวัดระยอง จังหวัดระยองมีแม่น้ำสำคัญ เช่น แม่น้ำระยอง และคลองสมอ เป็นต้น มีภาว่น่าสนใจทางประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยสรุปดังนี้

- ปี พ.ศ.2538 มีประชากร 4.8 แสนคน มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 2.23 ต่อปี และมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 135 คนต่อตารางกิโลเมตร
- ปี พ.ศ.2535 มีอัตราการเกิดของประชากรเท่ากับ 19.57 ต่อพัน และมีอัตราการตายของประชากรเท่ากับ 4.33 ต่อพัน
- มีอัตราการเพิ่ม (แบบชี้กำลัง) ของประชากรระหว่างปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2533 เท่ากับร้อยละ 2.84 ต่อปี และมีอัตราการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรในรอบ 5 ปีก่อนปี พ.ศ.2533 เท่ากับ 20.7 ต่อพัน
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 86.6 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีเพียงร้อยละ 13.2 เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล
- ในปี พ.ศ.2533 มีประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ร้อยละ 27.2 ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ร้อยละ 65.7 และประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 7.1 และมีอัตราส่วนเพศเท่ากับ 99.2
- ในปี พ.ศ.2533 ประมาณร้อยละ 62.4 ของผู้มีงานทำทั้งสิ้นมีอาชีพทางการเกษตร รองลงไปได้แก่ อาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร (ร้อยละ 14.7) และผู้ปฏิบัติอาชีพเกี่ยวกับการค้า (ร้อยละ 10.4)
- ในปี พ.ศ.2533 สตรีที่เลขสมรสอายุ 15 ปีขึ้นไป 1 คนมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยประมาณ 2.9 คน และร้อยละ 71.8 ของสตรีสมรสอายุ 15-49 ปีคุมกำเนิดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
- ในปี พ.ศ.2533 ประชากรที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านออกเขียนได้มีประมาณร้อยละ 95.3

- ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือก๊าซธรรมชาติและทรัพยากรทางทะเล และมีแร่สำคัญคือแร่ทรายแก้ว
- ภายหลังจากที่รัฐได้กำหนดนโยบายพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่เพื่อสนับสนุนการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค พื้นที่บริเวณมาบตาพุดและห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาแห่งหนึ่งได้กลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่ที่ทันสมัยและเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมสำคัญคือ โรงแยกก๊าซธรรมชาติและอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เป็นต้น
- มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ถึงปี พ.ศ. 2532 เท่ากับร้อยละ 8.3 ต่อปี
- โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดเริ่มเปลี่ยนจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคอุตสาหกรรมและบริการท่องเที่ยว
- ปี พ.ศ.2534 จังหวัดระยองมีโรงงานอุตสาหกรรม 1,010 โรง
- มีการขยายตัวของแรงงานค่อนข้างสูงและมีแรงงานจากต่างถิ่นย้ายถิ่นเข้าเป็นจำนวนมาก แต่ขาดแรงงานฝีมือ
- ในบรรดาแนวโน้มเศรษฐกิจรายสาขา พบว่าสาขาการคมนาคมและขนส่ง และสาขาก่อสร้างมีอัตราการขยายตัวสูงกว่าสาขาอื่นๆ
- มีอุทยานแห่งชาติ 1 แห่งคือ อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด
- ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ปีใดมีฝนน้อยสวนผลไม้จะไม่ได้ออกผลผลิตเท่าที่ควร
- มีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในระดับสูงมาก
- น้ำในแม่น้ำระยองบริเวณสะพานเฉลิมชัยและบริเวณสะพานบ้านเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีปริมาณไนเตรตอยู่ในช่วง 33.0 ถึง 56.0 มิลลิกรัมต่อลิตร นอกจากนี้ยังพบปริมาณตะกั่วบริเวณสะพานบ้านเนินพระและสะพานเป็ยมพงษ์สาคัด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อยู่ในช่วง 0.18 ถึง 0.19 มิลลิกรัมต่อลิตร คุณภาพน้ำจัดอยู่ในประเภทที่ 5
- มีความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับผู้ประกอบการโรงงาน โดยเฉพาะในเรื่องการกำจัดกากของเสียอันตรายจากโรงงาน
- มีปัญหาด้านมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทุกด้าน ทั้งด้านน้ำ อากาศ เสียง และขยะ

- มีปริมาณขยะในเขตชุมชนประมาณวันละ 50 ตัน และในเขตโรงงานอุตสาหกรรมประมาณวันละ 40 ตัน
- ในปี พ.ศ.2537 มีนักท่องเที่ยว (ซึ่งถือเป็นผู้บริโภคทรัพยากรและมีศักยภาพในการปล่อยมลพิษสู่ระบบนิเวศ) ถึง 1,500,823 คน นับเป็นตัวเลขที่สูงมาก (ที่มา: กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม 2536, สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2536ณ, ที่ทำการปกครองอำเภอเมือง จังหวัดระยอง 2538, สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2538 และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539)

การเลือกกรณีตัวอย่างจากจังหวัดทั้ง 6 จังหวัดนี้ได้เจาะจงเลือกเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนย่อยในเขตเทศบาลหรือในหมู่บ้านนอกเขตเทศบาลที่อยู่ริมแม่น้ำ รายละเอียดการเลือกตัวอย่างและจำนวนกรณีตัวอย่างปรากฏในตารางที่ 2

การวิจัยครั้งนี้มีได้กำหนดจำนวนเขตพื้นที่ตัวอย่างและจำนวนกรณีตัวอย่างให้เป็นสัดส่วนเพื่อเป็นตัวแทนของเขตพื้นที่รวมและประชากรรวมแต่อย่างใด หากแต่เจาะจงเลือกเขตพื้นที่ที่มีแม่น้ำสำคัญของจังหวัดไหลผ่าน และ/หรือพื้นที่ที่มีปัญหาด้านประชากรกับสิ่งแวดล้อมอันเป็นปัญหาสำคัญระดับจังหวัดหรือระดับภาค ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชากรและสิ่งแวดล้อมตามที่หน่วยดำเนินงานหลักและคณะกรรมการบริหารโครงการต้องการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม โดยใช้พนักงานสัมภาษณ์ที่ผ่านการอบรมแล้วทำการสัมภาษณ์กรณีตัวอย่าง นอกจากนั้นผู้วิจัยยังเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากข้าราชการผู้รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามกระทำในระหว่างวันที่ 19 มกราคม ถึงวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2539

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม 2 ชุด คือ

1. แบบสอบถามกรณีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยคำถาม 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงิน

ตารางที่ 2 จำนวนเขตพื้นที่ตัวอย่างและจำนวนกรณีตัวอย่าง

จังหวัด	อำเภอ/เขต	ตำบล/แขวง	หมู่บ้าน/ ชุมชน	จำนวนกรณี ตัวอย่าง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ				
ขอนแก่น	3	7	15	238
มหาสารคาม	2	7	14	248
นครราชสีมา	2	6	11	222
รวม	7	20	40	708
ภาคกลาง				
กรุงเทพมหานคร	9	9	9	301
สมุทรปราการ	2	6	11	300
ระยอง	1	4	9	299
รวม	12	19	29	900
รวมทั้งสิ้น	19	39	69	1,808

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2. แบบสอบถามกรณีตัวอย่างในภาคกลาง แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยคำถาม 5 ส่วน โดยคำถาม 4 ส่วนแรกเป็นคำถามเดียวกันกับที่ปรากฏในแบบสอบถามกรณีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยกเว้นในส่วนที่ 2 ซึ่งได้เพิ่มคำถามเกี่ยวกับการย้ายถิ่นเข้า ส่วนคำถามส่วนที่ 5 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการย้ายถิ่นและความคิดเห็นต่อนโยบายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ใช้สำหรับผู้ย้ายถิ่นเข้าเท่านั้น) คำถามในแบบสอบถามทั้งหมดสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับประชากรกับสิ่งแวดล้อม และสร้างตามความต้องการของผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายประชากรเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน คำถามส่วนใหญ่จะเป็นคำถามปลายปิด มีคำถามปลายเปิดเพียงเล็กน้อย

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยที่รายงานฉบับนี้เป็นเพียงรายงานผลการวิจัยเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลเป็นตารางแจกแจงความถี่และการพรรณนาข้อมูลจากตารางดังกล่าว ส่วนการวิเคราะห์ด้วยสถิติขั้นสูงจะนำออกเผยแพร่ในโอกาสต่อไป

ข้อจำกัดของการวิจัย

การเลือกตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง คือเลือกตามปัญหาประชากรกับสิ่งแวดล้อม โดยไม่ได้คำนึงถึงการเป็นตัวแทนประชากรระดับประเทศ จึงมีอาจวางนัยทั่วไป (generalize) ไปยังประชากรไทยทั้งหมด การอ้างอิงใดๆ จึงควรกระทำด้วยความระมัดระวังยิ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3

ผลการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการศึกษาประชากรกับสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็น ตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ ชุมชนย่อย (ในเขตเทศบาล) และหมู่บ้าน (นอกเขตเทศบาล) ในจังหวัดที่เป็นตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ คือ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และนครราชสีมา (ต่อไปนี้จะเรียกพื้นที่ที่เป็นตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้เป็นคำกลางๆ ว่า “หมู่บ้าน/ชุมชน”)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการสัมภาษณ์กรณีตัวอย่าง 708 รายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแยกอธิบายได้เป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงิน ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย และส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปรากฏรายละเอียดของส่วนต่างๆ ดังต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

เพศ กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงมากกว่าชายเล็กน้อย กล่าวคือเป็นหญิงร้อยละ 54.8 และเป็นชายร้อยละ 45.2 (ตารางที่ ก.1)

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 45-59 ปี (ร้อยละ 36.0) รองลงไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 30-44 ปี (ร้อยละ 34.5) ผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 16.0) และผู้ใหญ่อายุต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 13.5) (ตารางที่ ก.2)

การศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 84.0) รองลงไปคือจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 11.3) และสูงกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 2.1) ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษามีเพียงร้อยละ 2.5 (ตารางที่ ก.3)

อาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร (ร้อยละ 68.4) รองลงไปคืออาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้าง กรรมกร ข้าราชการ และค้าขายเล็กน้อย (ร้อยละ 20.6) และไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 11.0) (ตารางที่ ก.4)

รายได้ของครัวเรือนต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งตอบว่าครัวเรือนของตนมีรายได้ต่อเดือนค่อนข้างน้อย คือน้อยกว่า 5,001 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 49.4) รองลงไปคือมีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 25.6) และรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 13.8) นอกนั้นมีรายได้สูงกว่า 15,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 10.8) ส่วนผู้ที่ไม่ทราบหรือไม่ตอบคำถามนี้มีอยู่ 3 รายหรือคิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ ก.5)

รายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าครัวเรือนของตนมีรายจ่ายต่อเดือนน้อยกว่า 5,001 บาท (ร้อยละ 82.5) รองลงไปมีรายจ่ายต่อเดือนระหว่าง 5,001-10,000 บาท (ร้อยละ 12.1) ส่วนครัวเรือนที่มีรายจ่ายต่อเดือนสูงกว่า 10,000 บาทขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 4.7 เท่านั้น และมีผู้ที่ไม่ทราบหรือไม่ตอบคำถามนี้มีอยู่ 5 รายหรือคิดเป็นร้อยละ 0.7 (ตารางที่ ก.5)

เงินออมของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าครัวเรือนไม่มีเงินออมเลย (ร้อยละ 61.0) รองลงไปคือตอบว่าครัวเรือนมีเงินออมมากกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 15.4) มีเงินอมน้อยกว่า 5,001 บาท (ร้อยละ 7.9) มีเงินออมระหว่าง 5,001-10,000 บาท (ร้อยละ 7.1) และมีเงินออมระหว่าง

10,001-20,000 บาท (ร้อยละ 6.7) ส่วนผู้ที่ไม่ทราบหรือไม่ตอบมีอยู่ 14 รายหรือคิดเป็นร้อยละ 2.0 (ตารางที่ ก.6)

ทรัพย์สินของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่ามีทรัพย์สินในครัวเรือน (เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และรถไถนา เป็นต้น) คิดเป็นมูลค่ามากกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 74.7) จึงเป็นไปได้ว่าเงินรายได้ที่เหลือนั้นผู้ตอบได้นำมาผันเป็นทรัพย์สินแทนการเก็บไว้เป็นเงินออมนั่นเอง ส่วนผู้ที่ตอบว่าครัวเรือนไม่มีทรัพย์สินเลยมีอยู่ 4 รายหรือคิดเป็นร้อยละ 0.6 เท่านั้น (ตารางที่ ก.6)

หนี้สินของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน โดยพบว่าครัวเรือนที่มีหนี้สินมากกว่า 20,000 บาทมีมากที่สุด (ร้อยละ 37.9) รองลงไปคือครัวเรือนที่มีหนี้สินระหว่าง 15,001-20,000 บาท และระหว่าง 5,001-10,000 บาท ในอัตราร้อยละ 7.9 และร้อยละ 7.5 ตามลำดับ (ตารางที่ ก.7) จึงเป็นไปได้ว่าทรัพย์สินของครัวเรือนจะได้นำมาด้วยการก่อหนี้สิน

การใช้เงินที่ขี้มามาของครัวเรือน จากจำนวนตัวอย่าง 471 รายที่ตอบว่าครัวเรือนของตนมีหนี้สิน พบว่าเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 49.0) ตอบว่านำเงินไปซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงาน รองลงไปคือใช้หนี้และซื้อผ่อนสินค้า (ร้อยละ 24.2) ปลุกบ้านและซ่อมแซมบ้าน (ร้อยละ 7.4) และใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน (ร้อยละ 7.0) เป็นต้น (ตารางที่ ก.8)

ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงิน

การย้ายถิ่นออกไปทำงานนอกท้องถิ่นในรอบ 2 ปี กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 80.1) ตอบว่าในรอบ 2 ปีที่ผ่านมาไม่มีบุคคลในครัวเรือนย้ายถิ่นออกไปทำงานนอกท้องถิ่น ในขณะที่ร้อยละ 15.7 ตอบว่ามีผู้ย้ายถิ่นออกไปทำงานนอกท้องถิ่นเพียง 1 คน และร้อยละ 4.2 ตอบว่ามีผู้ย้ายถิ่นออกมากกว่า 1 คน (ตารางที่ ก.9) จะเห็นได้ว่าในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา มีผู้ย้ายถิ่นออกไปทำงานนอกท้องถิ่นค่อนข้างน้อย ซึ่งเป็นไปได้ว่าผู้ที่ย้ายถิ่นไปทำงานนอกท้องถิ่นจำนวนมากได้ย้ายออกไปมากกว่า 2 ปีแล้ว

สาเหตุของการย้ายถิ่นออก จากจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกไปทำงานนอกท้องถิ่นรวมทั้งสิ้น 179 คน พบว่าร้อยละ 76.0 เป็นการย้ายเพื่อไปหางานหรือได้งานใหม่ ร้อยละ 16.8 ย้ายเพราะต้องการรายได้ที่มากกว่าเดิม และร้อยละ 7.3 ย้ายเพราะถูกเกณฑ์ทหารหรือย้ายตามครอบครัว (ตารางที่ ก.10)

อาชีพปัจจุบันในท้องถิ่นปลายทาง จะเห็นได้ว่าอาชีพปัจจุบันในท้องถิ่นปลายทางของผู้ที่ย้ายถิ่นออกไปทำงานนอกท้องถิ่นนั้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร (ร้อยละ 64.2) รองลงไปคือผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านบริการ (ร้อยละ 12.8) ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ

และวิชาการ (ร้อยละ 9.5) และผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า (ร้อยละ 6.7) ส่วนที่ไปเป็นเกษตรกรนอกท้องถิ่นมีเพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้น (ตารางที่ ก.11)

การส่งเงินกลับมาให้ครัวเรือน จากจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกไปทำงานนอกท้องถิ่นรวมทั้งสิ้น 179 คน พบว่าเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 44.1) ไม่ได้ส่งเงินกลับมาให้ครัวเรือนเลย โดยที่อาจเป็นไปได้ว่าบุคคลที่เพิ่งย้ายถิ่นออกไปทำงานใหม่ๆ ยังมีรายได้น้อยอยู่และอยู่ระหว่างการปรับตัวซึ่งต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากจึงไม่สามารถส่งเงินกลับได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ย้ายถิ่นออกถึงร้อยละ 22.3 ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวเป็นจำนวนมากกว่า 20,000 บาทต่อปี รองลงมาก็ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวน้อยกว่า 5,001 บาทต่อปี (ร้อยละ 12.8) ตั้งแต่ 5,001-10,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 8.4) และตั้งแต่ 10,001-15,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 7.8) (ตารางที่ ก.12)

การได้รับเงินที่ส่งมาให้จากที่อื่นในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.4) ไม่ได้รับเงินที่ส่งมาจากที่อื่นในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา มีเพียงร้อยละ 33.6 เท่านั้นที่ได้รับเงินที่ส่งมาจากที่อื่น (ตารางที่ ก.13)

การนำเงินที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ จากจำนวนตัวอย่าง 238 รายที่ได้รับเงินที่ส่งมาให้จากแหล่งอื่น ส่วนใหญ่นำเงินที่ได้รับมาใช้จ่ายในการกินอยู่ประจำวัน (ร้อยละ 55.9) รองลงไปคือเป็นค่าการศึกษา (ร้อยละ 10.1) ใช้นี้และซื้อผ่อนสินค้า (ร้อยละ 9.7) ลงทุนทำธุรกิจ (ร้อยละ 8.8) ปลูกบ้านและซ่อมแซมบ้าน (ร้อยละ 7.6) และฝากธนาคารและประกันชีวิต (ร้อยละ 5.0) (ตารางที่ ก.14)

การส่งเงินไปให้บุคคลอื่น กรณีตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 89.7) ตอบว่าในรอบ 2 ปีที่ผ่านมาครัวเรือนของตนไม่ได้ส่งเงินไปจนเจือผู้ที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือนเลย มีเพียงร้อยละ 10.3 หรือ 73 รายเท่านั้นที่ตอบว่าครัวเรือนของตนส่งเงินไปให้บุคคลอื่นในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา (ตารางที่ ก.15)

การนำเงินที่จัดส่งไปใช้ประโยชน์ จากจำนวนตัวอย่าง 73 รายที่ส่งเงินไปให้บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน พบว่าร้อยละ 42.5 ส่งเงินไปให้เพื่อเป็นค่าการศึกษา รองลงมาก็ส่งเงินไปให้เป็นการใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน (ร้อยละ 34.2) (ตารางที่ ก.16)

ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย

จำนวนครั้งของการเจ็บป่วยในรอบ 8 เดือน ร้อยละ 32.6 ของกลุ่มตัวอย่างตอบว่าในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมาตนไม่ได้เจ็บป่วยด้วยสาเหตุใดๆ เลย ร้อยละ 56.6 ป่วย 1 ครั้ง ร้อยละ 7.1 ป่วย 2 ครั้ง และร้อยละ 3.7 ป่วย 3 ครั้ง (ตารางที่ ก.17)

โรคที่ป่วยมากที่สุด จากจำนวนการป่วยทั้งหมด 579 ครั้ง (ในจำนวนนี้บางคนป่วย 1 ครั้ง บางคนป่วย 2 ครั้ง และบางคนป่วย 3 ครั้ง) เป็นการป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจ เช่น โรคหวัดมากที่สุด (ร้อยละ 36.3) รองลงไปที่โรคที่เกี่ยวกับระบบประสาท เช่น ปวดศีรษะ (ร้อยละ 19.7) โรกระบบกล้ามเนื้อ เช่น การปวดเมื่อยตามร่างกาย (ร้อยละ 17.3) และโรกระบบทางเดินอาหาร เช่น ท้องเสีย (ร้อยละ 12.1) จากที่กล่าวมานี้แสดงนัยว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อสุขภาพ เป็นต้นว่าการเปลี่ยนแปลงของอากาศและมลพิษในอากาศทำให้เป็นหวัดและปวดศีรษะ (ตารางที่ ก.18)

การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ในการป่วยแต่ละครั้งผู้ป่วยส่วนใหญ่จะรักษาโดยการไปพบบุคลากรทางการแพทย์ เช่น แพทย์ พยาบาล (ร้อยละ 68.4) รองลงไปที่ซื้อยากินเอง (ร้อยละ 27.8) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ เช่น หวัด ปวดศีรษะ หรือท้องเสีย เป็นต้น (ตารางที่ ก.19)

ความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59.4) มีความเห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อสุขภาพ โดยผู้ที่เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อสุขภาพมากและน้อยมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 18.5 และร้อยละ 18.4 ตามลำดับ ส่วนผู้ที่เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อสุขภาพในระดับปานกลางมีร้อยละ 15.7 ขณะเดียวกันยังคงมีกลุ่มตัวอย่างอีก ร้อยละ 40.0 ที่เห็นว่าสิ่งแวดล้อมไม่ได้มีผลกระทบใดๆ ต่อสุขภาพ (ตารางที่ ก.20) นับได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งยังไม่มีความคิดเห็นในทางลบเกี่ยวกับเรื่องผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อสุขภาพ

ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การกำจัดน้ำเสียของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62.6) กำจัดน้ำเสียของครัวเรือนโดยการทิ้งในบริเวณบ้านแล้วปล่อยให้แห้งไปเอง รองลงไปที่ปล่อยน้ำเสกลงแม่น้ำลำคลองที่อยู่ใกล้บ้าน (ร้อยละ 15.8) และปล่อยลงบ่อพักน้ำเสีย (ร้อยละ 13.1) (ตารางที่ ก.21)

การกำจัดของเสียและขยะของครัวเรือน กว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 51.3) กำจัดของเสียและขยะในบริเวณบ้านโดยวิธีทิ้ง เมา หรือ ผัง เพื่อให้กลายเป็นปุ๋ยในที่สุด ส่วนที่นำไปทิ้ง เมา หรือ ผังนอกบริเวณบ้านมีร้อยละ 36.0 และมีเพียงร้อยละ 10.2 เท่านั้นที่มีรถขยะมาเก็บ ซึ่ง

การแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับแหล่งน้ำ จากจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 445 รายที่เห็นว่า ปัญหาของแหล่งน้ำมีผลกระทบต่อบุคคลและ/หรือชุมชน ร้อยละ 61.3 แก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนไปใช้น้ำจากแหล่งอื่น หรือมีฉะนั้นก็เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น หรือไปพักผ่อนหย่อนใจที่อื่นแทน และ ร้อยละ 22.0 ยังคงใช้แหล่งน้ำเดิมแต่จัดการแก้ไขให้ดีขึ้นเสียก่อน หรือแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาแก้ไข (ตารางที่ ก.28)

การเปลี่ยนแปลงของที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรในรอบ 10 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.5) เห็นว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรมีคุณภาพเสื่อมลง โดยดินจะจับตัวเป็นก้อนแข็งและ/หรือดินจืดลงซึ่งมักเกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในการเพาะปลูกนั่นเอง แต่ก็ยังมีตัวอย่างถึงร้อยละ 20.8 ที่เห็นว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้นซึ่งอาจจะเป็นเพราะบุคคลเหล่านี้เคยชินกับการที่ดินเสื่อมคุณภาพมานานแล้ว (ตารางที่ ก.29)

ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จากตารางที่ ก.30 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเด็นที่ว่าสิ่งแวดล้อมช่วยให้บุคคลมีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 94.3) การตัดไม้ทำลายป่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดน้ำท่วม (ร้อยละ 88.8) สิ่งแวดล้อมคืออะไรก็ตามที่อยู่รอบตัวบุคคลซึ่งอาจเป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (ร้อยละ 86.9) การวางแผนครอบครัวช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 85.5) และในระยะยาวการพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ (ร้อยละ 80.1)

ส่วนคำถามเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยมีความรู้ ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 29.1) และคำถามเกี่ยวกับผู้ทำลายสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 22.7) สำหรับคำถามที่เป็นความรู้ในเชิงการคาดการณ์กรณีน้ำอาจจะท่วมโลกได้ หากโลกร้อนขึ้นจนทำให้น้ำแข็งขั้วโลกละลายไหลท่วมเกาะและพื้นที่ชายฝั่งทั่วไปนั้นมีผู้รู้เพียงร้อยละ 36.2 และไม่รู้ถึงร้อยละ 57.6 ซึ่งเป็นไปได้ว่าผู้ตอบใช้ความคิดเห็นของตนปะปนไปกับสิ่งที่ป็นความรู้ที่นักวิทยาศาสตร์อธิบายเอาไว้ซึ่งผู้ตอบไม่เห็นด้วย หรือผู้ตอบไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนี้

ทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จากตารางที่ ก.31 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อประเด็นที่ว่า ไม่ว่าจะเป็คนรวยหรือคนจนก็ควรรู้จักประมาณและประหยัด (ร้อยละ 99.2) และคู่สมรสควรวางแผนครอบครัว (ร้อยละ 97.2) ข้อที่น่าสังเกตคือ แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.5) จะมีทัศนคติที่ถูกต้องว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องช่วยแก้ไข แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.6) กลับเห็นว่ารัฐเท่านั้นที่จะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งยังเห็นอีกด้วยว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่เพียงผู้เดียวโดยที่ผู้อื่นไม่ร่วมมือด้วยนั้น

ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด (ร้อยละ 76.3) สำหรับทัศนคติในเรื่องการบริโภคที่เน้นวัตถุและความฟุ่มเฟือยนั้นมีแนวโน้มค่อนข้างใช้ได้ กล่าวคือ มีกลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.4) ที่ไม่เห็นด้วยว่าเครื่องหมายของความสำเร็จในชีวิตคือการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถคันใหญ่ และมีเสื้อผ้าและเครื่องประดับราคาแพง นับเป็นทัศนคติที่สอดคล้องกับทัศนคติของนักสังคมวิทยาทางสิ่งแวดล้อมที่เห็นว่าท่วงทำนองของชีวิตหรือพฤติกรรมทางการบริโภคที่เน้นวัตถุเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม

ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 94.6) เห็นว่าการรบกวนจากสัตว์นำโรคเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน รองลงไปที่เสียงรบกวน (ร้อยละ 76.2) มลพิษทางอากาศ (ร้อยละ 75.7) และมลพิษทางน้ำ (ร้อยละ 74.9) ส่วนสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เป็นปัญหาเลยคือ ความแออัดคับแคบของชุมชน (ร้อยละ 79.0) และการจราจรหรือการคมนาคม (ร้อยละ 62.4) (ตารางที่ ก.32)

การมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม จากตารางที่ ก.33 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าตนไม่มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เลย โดยมีเพียงร้อยละ 29.7 เห็นว่าตนมีส่วนก่อให้เกิดปัญหาการรบกวนจากสัตว์นำโรค และประมาณหนึ่งในสี่เห็นว่ตนมีส่วนก่อให้เกิดปัญหาเสียงรบกวน ปัญหามลพิษทางอากาศ และปัญหาขยะ

ผู้ที่ควรรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาข้อมูลในตารางที่ ก.34 ประกอบกับตารางที่ ก.31 จะเห็นว่าแม้กลุ่มตัวอย่างจะมีทัศนคติที่เหมาะสมต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องช่วยกันแก้ไข แต่ปัญหาขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ กลับเป็นปัญหาเดียวที่ผู้ตอบส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.2) เห็นว่าทุกคนควรร่วมกันรับผิดชอบในการแก้ปัญหา รองลงไปที่ปัญหาการรบกวนจากสัตว์นำโรค (ร้อยละ 49.6) สำหรับปัญหาอื่นๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ารัฐบาลควรเป็นผู้รับผิดชอบมากที่สุด

การมีส่วนร่วมในการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยมีส่วนในการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเลย ยกเว้นปัญหาเรื่องขยะและสิ่งสกปรกเท่านั้นที่มีตัวอย่างกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52.0) เคยมีส่วนร่วมในการรณรงค์ (ตารางที่ ก.35)

ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้คือผลการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับส่วนต่อไปจะเป็นรายงานผลการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างภาคกลาง

ภาคกลาง

ผลการศึกษาประชากรกับสิ่งแวดล้อมในภาคกลางประกอบด้วย ผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ ชุมชนย่อย (ในเขตเทศบาล) และหมู่บ้าน (นอกเขตเทศบาล) ในจังหวัดที่เป็นตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และระยอง (ต่อไปนี้จะเรียกพื้นที่ที่เป็นตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้เป็นคำกลางๆ ว่า “หมู่บ้าน/ชุมชน”)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการสัมภาษณ์กรณีตัวอย่างจำนวน 900 รายในภาคกลางแยกอธิบายได้เป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงิน ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และส่วนที่ 5 (อันเป็นส่วนที่เพิ่มเติมจากกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความต้องการของหน่วยดำเนินงานหลักของโครงการ) ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการย้ายถิ่นและความคิดเห็นต่อนโยบายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ปรากฏรายละเอียดของส่วนต่างๆ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิงมากกว่าชาย กล่าวคือ เป็นหญิงร้อยละ 62.2 และเป็นชายร้อยละ 37.8 (ตารางที่ ข.1)

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 30-44 ปี (ร้อยละ 42.0) รองลงไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 24.0) ผู้ใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 45-59 ปี (ร้อยละ 23.6) และผู้สูงอายุคืออายุ 60 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 10.4) (ตารางที่ ข.2)

การศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 60.2) รองลงไปคือจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 26.6) และสูงกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 7.9) ส่วนผู้ที่ตอบว่าตนไม่ได้รับการศึกษามีอยู่ร้อยละ 5.3 (ตารางที่ ข.3)

อาชีพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกรมากที่สุด (ร้อยละ 27.2) รองลงไปคือผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า (ร้อยละ 19.0) ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านบริการ (ร้อยละ 9.6) ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง (ร้อยละ 7.7) และเกษตรกรและประมง (ร้อยละ 5.7) สำหรับผู้ที่ไม่ได้ทำงาน (อาจอยู่ระหว่างว่างงานเพราะตกงานหรือรองาน หรือไม่ได้ทำงานจริง ซึ่งคนกลุ่มหลังนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงและเป็นคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน) มีร้อยละ 30.9 (ตารางที่ ข.4)

รายได้ของครัวเรือนต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ของครัวเรือนต่อเดือนตั้งแต่ 5,001-10,000 บาทมากที่สุด (ร้อยละ 29.1) รองลงไปคือมีรายได้สูงกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 22.8) และตั้งแต่ 10,001-15,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 21.7) (ตารางที่ ข.5)

รายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.6) มีรายจ่ายของครัวเรือนไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน ส่วนที่มีรายจ่ายมากกว่า 20,000 บาทต่อเดือนมีน้อยที่สุดคือเพียงร้อยละ 5.9 เท่านั้น (ตารางที่ ข.5)

เงินออมของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.3) ตอบว่าครัวเรือนของตนไม่มีเงินออมเลย รองลงไปคือมีเงินออมมากกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 15.7) ขณะที่ผู้ที่ไม่มีทราบหรือไม่ตอบว่าครัวเรือนมีเงินออมอยู่เท่าไรถึงร้อยละ 11.2 (ตารางที่ ข.6)

ทรัพย์สินของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.8) ตอบว่าครัวเรือนของตนมีทรัพย์สินคิดเป็นมูลค่าสูงกว่า 20,000 บาท และมีตัวอย่างเพียง 2 รายเท่านั้น (คิดเป็นร้อยละ 0.2) ที่ตอบว่าครัวเรือนของตนไม่มีทรัพย์สินเลย (ตารางที่ ข.6)

หนี้สินของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.6) ตอบว่าครัวเรือนของตนไม่มีหนี้สินเลย รองลงไปคือผู้ที่ตอบว่าครัวเรือนของตนมีหนี้สินสูงกว่า 20,000 บาท ซึ่งมีถึงร้อยละ 26.7 สำหรับผู้ที่ไม่มีทราบหรือไม่ตอบเกี่ยวกับจำนวนหนี้สินของครัวเรือนมีถึง 30 รายหรือคิดเป็นร้อยละ 3.3 (ตารางที่ ข.7)

การใช้เงินที่กู้ยืมมาของครัวเรือน จากจำนวนตัวอย่างที่มีหนี้สินทั้งสิ้น 436 รายพบว่า ร้อยละ 34.2 นำเงินที่กู้ยืมมาไปใช้หนี้และซื้อผ่อนสินค้า รองลงไปคือนำไปลงทุนทำธุรกิจ (ร้อยละ 22.2) ใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน (ร้อยละ 16.5) และปลูกบ้านและซ่อมแซมบ้าน (ร้อยละ 15.1) (ตารางที่ ข.8)

ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงิน

การย้ายถิ่นเข้าและการย้ายถิ่นออกเพราะสาเหตุทางเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดตอบว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (จำนวนปีในการย้ายถิ่นต่างกับของกลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความต้องการของหน่วยดำเนินงานหลักของโครงการ) ครัวเรือนของตนไม่มีผู้ย้ายถิ่นเข้าหรือผู้ย้ายถิ่นออกเพราะสาเหตุทางเศรษฐกิจเลย (ร้อยละ 82.0 และร้อยละ 95.2 ตามลำดับ) และเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลการย้ายถิ่นเข้าและการย้ายถิ่นออกพบว่าผู้ย้ายถิ่นเข้ามากกว่าผู้ย้ายถิ่นออก กล่าวคือ มีผู้ย้ายถิ่นเข้าร้อยละ 18.0 ในขณะที่มีผู้ย้ายถิ่นออกเพียงร้อยละ 4.7 (ตารางที่ ข.9)

สาเหตุของการย้ายถิ่นเข้าและสาเหตุของการย้ายถิ่นออก จากจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้าและผู้ย้ายถิ่นออก 245 และ 55 คนตามลำดับ พบว่าเกือบทั้งหมดย้ายถิ่นเพราะเหตุผลเกี่ยวกับงาน ซึ่งมีสูงถึงร้อยละ 78.0 และร้อยละ 85.5 ตามลำดับ ส่วนการย้ายถิ่นเพราะเหตุผลอื่นๆ ซึ่งมีถึงร้อยละ 14.7 และ 14.5 ตามลำดับนั้น ได้แก่ การย้ายเพราะถูกเกณฑ์ทหารหรือย้ายตามครอบครัว (ตารางที่ ข.10)

อาชีพปัจจุบันในท้องถิ่นปลายทาง จากจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้า 245 คนพบว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.2) เป็นผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร รองลงไปคือผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพและวิชาการ (ร้อยละ 17.1) และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า (ร้อยละ 16.7) ส่วนผู้ย้ายถิ่นออกทั้งสิ้น 55

คนนั้นเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพและวิชาการมากที่สุด (ร้อยละ 23.6) รองลงไปที่คือผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้าและผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร (ร้อยละ 21.8 เท่ากัน) และผู้ปฏิบัติงานด้านบริการ (ร้อยละ 20.0) (ตารางที่ ข.11)

การส่งเงินกลับไปให้ครัวเรือน ผู้ย้ายถิ่นเข้าและผู้ย้ายถิ่นออกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.1 และร้อยละ 70.9 ตามลำดับ) ไม่ได้ส่งเงินกลับไปให้ครัวเรือนเลย แต่สำหรับผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าที่ส่งเงินกลับไปให้ครัวเรือนมากกว่า 20,000 บาทต่อปีมีมากที่สุดคือร้อยละ 15.5 รองลงไปที่ส่งน้อยกว่า 5,001 บาทต่อปี (ร้อยละ 11.8) ในขณะที่พบว่าผู้ย้ายถิ่นออกที่ส่งเงินกลับมาให้ครัวเรือนตั้งแต่ 5,001-10,000 บาทต่อปีมีมากที่สุดคือร้อยละ 10.9 รองลงไปที่ส่งน้อยกว่า 5,001 บาทต่อปี (ร้อยละ 7.3) (ตารางที่ ข.12)

การได้รับเงินที่ส่งมาให้จากที่อื่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 90.4) ไม่ได้รับเงินที่ส่งมาจากที่อื่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา สำหรับผู้ที่ได้รับเงินที่ส่งมาให้จากที่อื่นมีเพียงร้อยละ 9.6 เท่านั้น (ตารางที่ ข.13)

การนำเงินที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ จากจำนวนผู้ที่ได้รับเงินที่ส่งมาจากที่อื่นรวมทั้งสิ้น 86 คน พบว่าร้อยละ 77.9 นำเงินดังกล่าวไปใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน ร้อยละ 5.8 นำเงินไปใช้เพื่อการศึกษา และร้อยละ 4.7 เท่ากันนำเงินไปใช้เพื่อรักษาพยาบาลและนำเงินไปฝากธนาคารหรือทำประกันชีวิต (ตารางที่ ข.14)

การส่งเงินไปให้บุคคลอื่น จากตารางที่ ข.15 จะเห็นว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.6) ไม่ได้ส่งเงินไปให้บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน มีเพียงร้อยละ 28.4 เท่านั้นที่ส่งเงินไปให้บุคคลอื่น

การนำเงินที่จัดส่งไปใช้ประโยชน์ จากจำนวนตัวอย่าง 256 รายที่ส่งเงินไปให้บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือนในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.2) ส่งเงินไปให้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน รองลงไปที่คือส่งเงินไปให้เป็นการศึกษา (ร้อยละ 12.5) (ตารางที่ ข.16)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย

จำนวนครั้งของการเจ็บป่วยในรอบ 3 เดือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.4) เคยเจ็บป่วยในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา โดยร้อยละ 52.8 ป่วย 1 ครั้ง ร้อยละ 4.7 ป่วย 2 ครั้ง และร้อยละ 3.9 ป่วย 3 ครั้ง (ตารางที่ ข.17)

โรคที่ป่วยมากที่สุด จากจำนวนการป่วยทั้งสิ้น 664 ครั้งพบว่าโรคที่ป่วยกันมากที่สุดคือโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ (ร้อยละ 40.2) รองลงไปคือโรกระบบประสาท (ร้อยละ 18.1) และโรกระบบกล้ามเนื้อ (ร้อยละ 10.1) (ตารางที่ ข.18)

การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย เมื่อเจ็บป่วยแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่ผู้ป่วยจะรักษาโดยการไปพบแพทย์หรือพยาบาล (ร้อยละ 67.9) รองลงไปคือการซื้อยามากินเอง (ร้อยละ 29.2) (ตารางที่ ข.19)

ความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าสิ่งแวดล้อมไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพและมีผลกระทบอย่างมากมีจำนวนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 30.7 และร้อยละ 36.8 ตามลำดับ) ส่วนผู้ที่เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อสุขภาพไม่มากนักมีร้อยละ 13.3 ในขณะที่ผู้ที่เห็นว่ามีผลกระทบปานกลางมีอยู่ร้อยละ 18.0 (ตารางที่ ข.20)

ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การกำจัดน้ำเสียของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างกำจัดน้ำเสียของครัวเรือนโดยทิ้งในบริเวณบ้านมากที่สุด (ร้อยละ 33.3) (ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดระยอง) รองลงไปคือปล่อยลงแม่น้ำลำคลอง (ร้อยละ 29.7) และปล่อยลงท่อระบายน้ำของทางการ (ร้อยละ 24.7) สำหรับผู้ที่ตอบว่าทิ้งลงในบ่อพักน้ำเสียมีเพียงร้อยละ 9.3 เท่านั้น (ตารางที่ ข.21)

การกำจัดของเสียและขยะของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.0) กำจัดของเสียและขยะของครัวเรือนโดยการจัดหาภาชนะใส่แล้วมีรถขยะมาเก็บ รองลงไปคือนำไปทิ้งเผาหรือฝังนอกบริเวณบ้าน (ร้อยละ 16.8) และทิ้งลงแม่น้ำลำคลองที่อยู่ใกล้ (ร้อยละ 6.9) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 5.3 ใช้วิธีทิ้งเผาหรือฝังในบริเวณบ้าน (ตารางที่ ข.22)

ความยินดีเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 94.7) ยินดีที่จะเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลสิ่งแวดล้อม เช่น ค่าขนและกำจัดขยะ ในขณะที่ร้อยละ 4.1 ไม่ยินดีที่จะเสียค่าใช้จ่ายดังกล่าว (ตารางที่ ข.23)

การเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำใกล้บ้านในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 85.3) เห็นว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาแม่น้ำลำคลองที่อยู่ใกล้บ้านมีการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ร้อยละ 5.4 ไม่ทราบว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ (มักจะเป็นผู้ตอบที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่) (ตารางที่ ข.24)

ความเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำ ในจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 768 รายที่เห็นว่า แม่น้ำลำคลองใกล้บ้านมีการเปลี่ยนแปลง พบว่ามีอัตราร้อยละของผู้ที่มีความเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังนี้ น้ำมีกลิ่นเหม็น (ร้อยละ 80.9) ในน้ำมีกากของเสียอันตราย (ร้อยละ 67.1) แม่น้ำลำคลองตื้นเขินขึ้น (ร้อยละ 57.7) และน้ำมีเชื้อโรคและแบคทีเรีย (ร้อยละ 56.1) ในขณะที่มีผู้ ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้นคือ เห็นว่าแม่น้ำลำคลองมีความลึกมากขึ้น ร้อยละ 14.7 และน้ำใสขึ้นร้อยละ 1.8 ซึ่งอาจจะเป็นกรณีตัวอย่างที่อยู่ใกล้บริเวณแม่น้ำลำคลองที่ทาง กรุงเทพมหานครดำเนินการขุดลอกเพื่อระบายน้ำเมื่อครั้งที่น้ำท่วมในปี พ.ศ.2538 ที่ผ่านมา (ตารางที่ ข.25)

ปัญหาของแหล่งน้ำใกล้บ้าน จากตารางที่ ข.26 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าแม่น้ำ ลำคลองใกล้บ้านมีปัญหาในด้านท่อน้ำทิ้งของชุมชนปล่อยลงในแหล่งน้ำ (ร้อยละ 77.4) โรงงาน อุตสาหกรรมปล่อยน้ำและ/หรือกากของเสียอันตรายลงในแหล่งน้ำ (ร้อยละ 65.7) และน้ำท่วม (ร้อยละ 53.0)

ผลกระทบของปัญหาจากแหล่งน้ำต่อบุคคลและ/หรือชุมชน จากตารางที่ ข.27 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าปัญหาจากแหล่งน้ำส่งผลกระทบต่อบุคคลและ/หรือชุมชนในด้านการดำเนินชีวิต เช่น ส่งกลิ่นเหม็นเน่า และ/หรือไม่สะดวกในการเดินทางมากที่สุด (ร้อยละ 34.0) รองลงไปที่คือส่ง ผลกระทบด้านการพักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 23.1) และการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 15.8)

การแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับแหล่งน้ำ จากจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 381 รายที่ได้รับ ผลกระทบจากปัญหาแหล่งน้ำ พบว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.3) แก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนไปใช้น้ำจาก แหล่งอื่นหรือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นหรือไปพักผ่อนหย่อนใจที่อื่นแทน และร้อยละ 8.2 แก้โดย จัดการกับน้ำก่อนใช้หรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้แก้ไข และมีตัวอย่างถึงร้อยละ 37.0 ที่ตอบว่าไม่ ได้แก้ปัญหาด้วยวิธีใดเลยแต่ปล่อยให้ตามยถากรรม (ตารางที่ ข.28)

การเปลี่ยนแปลงของที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา จากตารางที่ ข.29 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 87.2) ไม่มีที่ดินทำการเกษตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะส่วน ใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม รองลงไปที่คือกลุ่มตัวอย่าง (ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดระยอง) ที่เห็นว่าที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงคือ ดินมีคุณภาพเสื่อมลงเป็นดินแข็งหรือดินจืด (ร้อยละ 8.4) ส่วนผู้ที่เห็นว่าที่ดินไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีเพียงร้อยละ 2.4

ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ข้อมูลจากตารางที่ ข.30 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเด็นที่ว่าสิ่งแวดล้อมช่วยให้เรามีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตและการตัดไม้ทำลายป่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดน้ำท่วม (ร้อยละ 96.0 เท่ากัน) และสิ่งแวดล้อมคืออะไรก็ตามที่อยู่รอบตัวเราอาจเป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ (ร้อยละ 93.3) ส่วนประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยมีความรู้คือ ความรู้เกี่ยวกับการที่ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแล้ว (ร้อยละ 32.9) และความรู้เกี่ยวกับการคาดการณ์เรื่องน้ำอาจจะท่วมโลก (ร้อยละ 28.4)

ทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จากตารางที่ ข.31 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีทัศนคติที่ถูกต้องในประเด็นที่ว่าไม่ว่าจะรวยหรือจนก็ควรรู้จักประมาณและประหยัด (ร้อยละ 99.0) ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องช่วยแก้ไข (ร้อยละ 98.3) และคู่สมรสควรวางแผนครอบครัว (ร้อยละ 97.6) สิ่งที่น่าสังเกตคือกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.0) เห็นว่าการที่ตนเองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่เพียงผู้เดียวโดยที่ผู้อื่นไม่ร่วมมือด้วยนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด ซึ่งถือเป็นทัศนคติที่ไม่ถูกต้องและแสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนยังเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงและยังต้องรณรงค์กันต่อไปเพื่อให้ทุกคนมุ่งกระทำแต่สิ่งที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยปราศจากความลังเลใจว่าผู้อื่นมีการกระทำเช่นเดียวกับตนหรือไม่ สำหรับทัศนคติในเรื่องการบริโภคที่เน้นความฟุ่มเฟือยและเห็นวัตถุต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญนั้นมีแนวโน้มที่ดีคือมีกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 61.7) ที่ไม่เห็นด้วยว่าเครื่องหมายของความสำเร็จในชีวิตคือการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถคันใหญ่ และมีเสื้อผ้าและเครื่องประดับราคาแพง

ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ข้อมูลจากตารางที่ ข.32 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างตระหนักว่าปัญหาการรบกวนจากสัตว์น้ำโรค เช่น ยุง แมลงวัน หนู เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนมากที่สุด (ร้อยละ 91.2) รองลงไปคือปัญหามลพิษทางอากาศ (ร้อยละ 77.6) และมลพิษทางน้ำ (ร้อยละ 74.8) ส่วนปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เป็นปัญหาคือความแออัดคับแคบของชุมชน (ร้อยละ 55.0)

การมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ข้อมูลจากตารางที่ ข.33 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าตนไม่มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยอมรับว่าตนมีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อม โดยร้อยละ 35.2 ยอมรับว่ามีส่วนทำให้เกิดการเน่าเสียของน้ำ รองลงไปคือร้อยละ 29.0 ยอมรับว่ามีส่วนทำให้เกิดขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ และร้อยละ 25.5 ยอมรับว่ามีส่วนทำให้เกิดปัญหาการรบกวนจากสัตว์น้ำโรค

ผู้ที่ควรรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ข้อมูลจากตารางที่ ข.34 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนควรร่วมกันรับผิดชอบมี 3 ปัญหาคือ ปัญหาขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ (ร้อยละ 57.7) ปัญหาการรบกวนจากสัตว์น้ำโรค (ร้อยละ 53.1) และปัญหากลิ่นเหม็น (ร้อยละ 51.9) ส่วนปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐบาลควรเป็นผู้แก้ไขคือปัญหาการจราจรและการคมนาคม (ร้อยละ 63.8)

การมีส่วนร่วมในการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ข้อมูลจากตารางที่ ข.35 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยร่วมรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะมีก็แต่ปัญหาเรื่องขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ ที่ร้อยละ 33.4 ของกลุ่มตัวอย่างเคยร่วมรณรงค์ให้มีการแก้ปัญหา รองลงไปคือปัญหามลพิษทางน้ำ (ร้อยละ 20.4)

ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการย้ายถิ่นและความคิดเห็นต่อ

นโยบายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำหรับข้อมูลในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่เพิ่มเติมจากข้อมูลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลส่วนนี้เฉพาะกับกลุ่มตัวอย่างในภาคกลางที่มีได้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่องที่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายเพื่อจูงใจให้บุคคลย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม สำหรับรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ซึ่งมีจำนวน 566 รายหรือคิดเป็นร้อยละ 62.9 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในภาคกลาง (ตารางที่ ข.36) มีดังต่อไปนี้

อาชีพก่อนย้ายถิ่น จากจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 566 รายที่ย้ายมาจากชุมชนอื่น พบว่าก่อนย้ายถิ่นเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมากที่สุด (ร้อยละ 46.3) รองลงไปคือประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 30.6) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 23.1 ไม่ได้ทำงาน (ตารางที่ ข.37)

สาเหตุของการย้ายถิ่นของผู้มีอาชีพเดิมเป็นเกษตรกร จากจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 173 รายที่มีอาชีพเดิมอยู่ในภาคเกษตรกรรม พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 54.3) ย้ายถิ่นเนื่องจากการประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่ภูมิลำเนาเดิมไม่ได้ผลดี (ตารางที่ ข.38) อันเป็นผลมาจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ ราคาผลผลิตตกต่ำเป็นระยะเวลานาน (ร้อยละ 55.3) และความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และสัตว์น้ำลดลง (ร้อยละ 44.7) (ตารางที่ ข.39)

อนึ่ง ในจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 42 รายที่เห็นว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้การประกอบอาชีพด้านการเกษตรไม่ได้ผลดีคือความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และสัตว์น้ำลดลงนั้น ร้อยละ 59.5 เห็นว่าเป็นผลเนื่องมาจากการเกิดภัยธรรมชาติ และร้อยละ 28.6 เห็นว่าเป็นผลเนื่องมาจากที่ดินที่ใช้ประกอบการเกษตรถูกใช้จนหมดสภาพ (ตารางที่ ข.40).

ความพอใจกับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน จากจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 566 ราย ที่ย้ายถิ่นมาจากชุมชนอื่น ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.4) มีความพอใจในรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน มีเพียงร้อยละ 39.6 เท่านั้นที่ไม่พอใจ (ตารางที่ ข.41)

สำหรับตัวอย่างทั้งหมด 224 รายที่ไม่พอใจกับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน พบว่าส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากค่าครองชีพสูงเกินไป (ร้อยละ 88.4) และรายได้น้อยเกินไป (ร้อยละ 86.6) (ตารางที่ ข.42)

นโยบายของรัฐที่จะสามารถช่วยให้ผู้ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าสู่เมืองตัดสินใจย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม จากตารางที่ ข.43 จะเห็นว่า การจัดสรรที่ดินทำกินเป็นนโยบายที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.0) เห็นว่าสามารถช่วยให้ตนย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม รองลงไปได้แก่ นโยบายการสร้างงานในชนบท รวมทั้งการเพิ่มค่าแรงและลดค่าครองชีพ (ร้อยละ 47.3) และการจัดหาหนี้ให้เพียงพอ (ร้อยละ 43.3) เป็นต้น ส่วนนโยบายที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญน้อยที่สุดคือการสร้างระบบสาธารณูปโภคและสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งมีเพียงร้อยละ 6.9 เท่านั้น (ตารางที่ ข.43)

การย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมหากสามารถมีส่วนร่วมในโครงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ จากจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 566 รายที่ย้ายมาจากชุมชนอื่น พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.8) จะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมหากรัฐมีโครงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิลำเนาเดิมและตนสามารถเข้าร่วมในโครงการนั้นได้ (ตารางที่ ข.44)

จากจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 327 รายที่ตอบว่าจะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมนั้น พบว่าต้องการให้รัฐช่วยเหลือในเรื่องการจัดสรรที่ดินทำกินมากที่สุด (ร้อยละ 39.1) รองลงไปคือต้องการให้รัฐช่วยสร้างงานในชนบท (ร้อยละ 26.3) จัดหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 9.5) จัดสร้างระบบสาธารณูปโภคและสถานศึกษาให้ดี (ร้อยละ 8.9) จัดฝึกอบรมความรู้ด้านการเกษตรสมัยใหม่ (ร้อยละ 7.3) จัดหาแหล่งน้ำ (ร้อยละ 5.5) และที่เหลืออีกร้อยละ 3.1 ต้องการให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากทรัพยากรและการจ้างงานในโครงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ตารางที่ ข.45) สำหรับกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 239 รายที่ตอบว่าจะไม่กลับภูมิลำเนาเดิมแม้รัฐจะจัดให้มีโครงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิลำเนาเดิมก็ตาม พบว่าสาเหตุที่ทำให้ไม่คิดจะย้ายกลับเพราะมีที่อยู่อาศัยถาวรในชุมชนที่อยู่ปัจจุบันแล้วมากที่สุด (ร้อยละ 42.3) รองลงไปคือมีงานถาวรแล้ว (ร้อยละ 28.0) และระบบสาธารณูปโภคและสภาพแวดล้อมในปัจจุบันดีกว่า (ร้อยละ 14.2) (ตารางที่ ข.46)

ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้คือผลการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างภาคกลาง สำหรับส่วนต่อไปจะเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในบทนี้จะเป็นการสรุปผลการวิจัยและนำเสนอข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้ โดยใน ส่วนแรกจะเป็นการสรุปข้อค้นพบที่สำคัญๆ จากกลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกลุ่มตัวอย่าง ภาคกลาง และส่วนที่ 2 จะเป็นข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัย การกำหนด นโยบายประชากรและการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ ยั่งยืนต่อไป

สรุป

รายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นรายงานเบื้องต้นของโครงการประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อ การพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน ในส่วนที่เป็นผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ กลุ่มตัวอย่างภาคกลาง อันเป็นความรับผิดชอบของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงสถานะต่างๆ ทางประชากรกับสิ่งแวดล้อมอันจะนำไปสู่การ วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะองค์รวมและในระดับสูงอีกต่อไป และเพื่อศึกษาว่าประชาชนมีความตระหนัก ความรู้ ทัศนคติ และมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม ในระดับใด

การเลือกตัวอย่างในการวิจัยนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจงตามปัญหาประชากรและปัญหา สิ่งแวดล้อม โดยมีกรณีตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 1,608 ราย แยกเป็นกรณีตัวอย่างจากจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และนครราชสีมา ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 708 ราย และ เป็นกรณีตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และระยอง ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคกลางจำนวน 900 ราย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะที่สำคัญทางเศรษฐกิจคือ ยากจน คราวเรือน มีรายได้น้อย แต่ก็มีรายจ่ายต่อเดือนน้อยด้วย แม้ว่าครัวเรือนมีทรัพย์สินอยู่บ้าง แต่ก็มีหนี้สิน การกู้ยืมเงินจะเป็นการกู้ยืมเพื่อนำไปซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงาน ใช้น้ำ และซื้อผ่อนสินค้าเป็น สำคัญ เกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงินพบว่าในรอบ 2 ปีที่ผ่านมาบุคคลในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างย้ายถิ่นไม่มากนัก ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะไปหางานทำซึ่งมักเป็นงานในกระบวนการผลิต กรรมกร และงานด้านบริการ เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ย้ายถิ่นออกไม่ได้ส่งเงินกลับ แต่ครัวเรือนมากกว่า 1 ใน 3 ก็ได้รับเงินที่ส่งมาจากแหล่งอื่นๆ และนำเงินที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการกินอยู่ประจำวัน เป็นส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันมีครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยมากที่ต้องส่งเงินไปให้บุคคลอื่น ที่อยู่นอกครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เงินที่ส่งไปจะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาและกินอยู่ประจำวัน

ในด้านการเจ็บป่วย กลุ่มตัวอย่างประมาณ 1 ใน 3 ไม่เคยเจ็บป่วยในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา สำหรับผู้ที่เคยเจ็บป่วย ส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจ รองลงไปที่โรคเกี่ยวกับระบบประสาทและโรกระบบกล้ามเนื้อ และผู้ที่เคยเจ็บป่วยส่วนใหญ่จะรักษาโดยการไปพบแพทย์หรือพยาบาล กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งกล่าวว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อสุขภาพของตน ส่วนในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนั้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงกำจัดน้ำเสีย ของเสีย และขยะของครัวเรือนในบริเวณบ้าน แต่เกือบทั้งหมดก็ยินดีเสียค่าใช้จ่ายเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับแหล่งน้ำใกล้บ้านและมักเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง ไม่ว่าจะเป็นความตื้นเขิน น้ำเน่าเหม็น หรือมีกากของเสียอันตราย โดยมักมีสาเหตุสำคัญจากโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้เคียงแหล่งน้ำและสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร ปัญหาจากแหล่งน้ำมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ และคนกลุ่มนี้แก้ปัญหามาโดยเปลี่ยนไปใช้แหล่งน้ำอื่นหรือประกอบอาชีพอื่น นอกจากน้ำแล้ว ที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรก็เปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยคุณภาพของดินเสื่อมลง ดินแข็ง และจืด แม้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีความตระหนัก มีความรู้ และมีทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องเสริมย้ำการใช้วิจารณญาณที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น ผู้ที่ควรรับผิดชอบในการแก้ปัญหา หรือการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอีกพอสมควร เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าตนน่าจะเป็นผู้ที่มีส่วนอย่างสำคัญในการกำหนด “สถานะ” ของสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับประชากรและสิ่งแวดล้อมก็น่าจะมีความหวังอยู่บ้าง เพราะกลุ่มตัวอย่างมีความรู้และทัศนคติที่จะนำมาซึ่งการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

ภาคกลาง

กลุ่มตัวอย่างภาคกลางมีลักษณะสำคัญทางเศรษฐกิจคือ ก่อนข้างยากจน ครัวเรือนมีรายได้และรายจ่ายต่อเดือนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อย และแม้ว่าจะมีทรัพย์สินอยู่บ้าง แต่ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม อย่างไรก็ตามครัวเรือนกว่าครึ่งหนึ่งก็ไม่มีหนี้สิน ส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินมักกู้ยืมเงินเพื่อซื้อผ่อนสินค้าและใช้หนี้ และลงทุนทำธุรกิจบ้าง เกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงิน พบว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาครัวเรือนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีผู้ย้ายถิ่นและเป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามามากกว่าผู้ย้ายถิ่นออก โดยสาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่นคือการไปหางานทำและการย้ายงาน ผู้ย้ายถิ่นเข้าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในกระบวนการผลิตหรือเป็นกรรมกร ผู้ย้ายถิ่นออกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพและวิชาการ ทั้งผู้ย้ายถิ่นเข้าและผู้ย้ายถิ่นออกส่วนใหญ่ไม่ได้ส่งเงินกลับไปให้แก่ครัวเรือน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็ไม่ได้รับเงินที่ส่งมาจากแหล่งอื่นๆ และ

ไม่ได้ส่งเงินไปให้บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน ในเรื่องของการเจ็บป่วย พบว่าในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เจ็บป่วยอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือโรคที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ รองลงไปคือโรกระบบประสาท และโรกระบบกล้ามเนื้อ (เป็นแบบอย่างการเจ็บป่วยเช่นเดียวกับของกลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และส่วนมากมักจะไปพบแพทย์หรือพยาบาลเพื่อขอรับการบำบัดรักษา กลุ่มตัวอย่างประมาณ 2 ใน 3 เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อสุขภาพ ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวข้อกับสิ่งแวดล้อมนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มักกำจัดน้ำเสียในบริเวณบ้านหรือปล่อยลงแม่น้ำลำคลอง สำหรับของเสียและขยะจะจัดใส่ภาชนะและมีรถขยะมาเก็บ และกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดยินดีเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาแหล่งน้ำใกล้บ้านมีการเปลี่ยนแปลง โดยส่งกลิ่นเหม็นมากขึ้นและมีกากของเสียอันตรายปะปนอยู่ในน้ำ ซึ่งสาเหตุสำคัญเกิดจากน้ำทิ้งของชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงไปนั้นมีปัญหาต่อบุคคลและชุมชน เพราะไม่ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำดังกล่าว แต่ก็มีผู้ที่ได้รับผลกระทบบ้างและแก้ปัญหาโดยใช้แหล่งน้ำอื่นแทน มีกลุ่มตัวอย่างเพียงจำนวนน้อย (ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดระยอง) ที่มีที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่ตอบว่าดินเสื่อมคุณภาพลงกลายเป็นดินแข็งและจืด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเรื่องที่เข้าใจง่ายและปรากฏชัดเจน มีทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างถูกต้อง และมีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการรบกวนจากสัตว์น้ำโรคและปัญหามลพิษทางอากาศและมลพิษทางน้ำ แต่มีเพียงส่วนน้อยที่คิดว่าตนมีส่วนในการก่อให้เกิดปัญหาเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวิจักษณ์ที่เหมาะสมเกี่ยวกับผู้ที่สมควรรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่ก็ไม่เคยร่วมรณรงค์ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งส่วนใหญ่ยังเห็นว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่เพียงผู้เดียวโดยผู้อื่นไม่ร่วมมือด้วยนั้นไม่เกิดประโยชน์แต่ประการใด ซึ่งทัศนคตินี้ควรได้รับการพิจารณาแก้ไขให้หมดไป

ในส่วนของความต้องการย้ายถิ่นและความคิดเห็นต่อนโยบายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งถามเฉพาะกลุ่มตัวอย่างภาคกลางที่มีได้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันนี้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคกลางที่เป็นผู้ย้ายถิ่นมาจากที่อื่น ส่วนหนึ่งเคยประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมและต้องย้ายถิ่นเพราะการเกษตรที่ไม่ได้ผลดีเนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำเป็นระยะเวลาอันยาวนานและความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และสัตว์น้ำลดลงเพราะมีภัยธรรมชาติ เช่น ความแห้งแล้ง และที่ดินถูกใช้จนหมดสภาพ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ต่างพอใจกับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน สำหรับผู้ที่ไม่พอใจนั้นส่วนใหญ่เนื่องมาจากเห็นว่าค่าครองชีพสูงและรายได้น้อยเกินไป สำหรับนโยบายของรัฐที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าน่าจะทำให้ดินย้ายถิ่นกลับคือการจัดสรรที่ดินทำกินให้

กับราษฎร และหากรัฐมีโครงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็คิดที่จะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมโดยต้องการให้รัฐช่วยเหลือเรื่องที่ดินทำกินและการสร้างงานมากที่สุด ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่คิดจะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมมีสาเหตุสำคัญคือมีที่อยู่อาศัยถาวรหรือมีงานทำถาวรแล้ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้แยกออกเป็น 2 ประเด็นคือ ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

1. นอกจากจะศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใหญ่ดังเช่นในงานวิจัยนี้แล้ว ผู้สนใจน่าจะศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของเด็กและวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาต่างๆ ว่ามีความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมกับกลุ่มบุคคลเหล่านี้ที่จะเติบโตไปเป็นอนาคตของชาติ

2. ผู้สนใจอาจดำเนินการวิจัยโดยการเลือกตัวอย่างแบบอิงความน่าจะเป็นในทุกระดับ เพื่อให้ได้กรณีตัวอย่างที่เป็นตัวแทนระดับประเทศที่แท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถวางนัยทั่วไปจากผลการศึกษาไปยังประชากรไทยทั้งหมดได้

3. นอกจากการแยกวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายภาค (เนื่องจากข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับคำถามที่เปรียบเทียบกันไม่ได้ทั้งหมด และตามความประสงค์ของโครงการที่ต้องการรายงานเบื้องต้นของแต่ละภาคที่ชัดเจนเป็นภาคๆ ไป) การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างภาคอาจทำให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างภาคได้ชัดเจนขึ้น

4. นอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับจุลภาคโดยอาศัยการศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น จากประชากรดังปรากฏในงานวิจัยนี้แล้ว การศึกษาวิจัยโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลระดับมหภาคในลักษณะของข้อมูลรวม (aggregate data) เช่น จำนวนประชากร จำนวนพื้นที่ป่าไม้ โดยมีจังหวัดเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ จะทำให้ได้ภาพรวมด้านประชากรกับสิ่งแวดล้อมของประเทศชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ข้อมูลจากการสำรวจในเชิงวิทยาศาสตร์ เช่น ระดับมลพิษในน้ำ ดิน และอากาศ เป็นต้น จะช่วยประกอบข้อมูลจากการวิจัยทางสังคมศาสตร์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามยาว (longitudinal study) จะทำให้ได้ภาพของประชากรกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป อันจะทำให้ผู้สนใจเข้าใจและรับรู้ปัญหาได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายของรัฐที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดสรรที่ดินทำกิน การจัดระบบโครงสร้างพื้นฐานทุกด้าน การพุงราคาผลผลิตทางการเกษตร การวางแผนครอบครัว การกระจายประชากร และการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคโดยสนับสนุนส่งเสริมการลงทุนเพื่อสร้างงานขึ้นในชนบท ตลอดจนการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยสนับสนุนให้ประชาชนชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น เป็นต้น ดังเช่นที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน น่าจะเป็นแนวทางที่ถูกต้องและสมควรดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2. ควรเสริมสร้างวินัยและประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตให้ได้ประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสูงสุด ขณะเดียวกันให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และเสริมสร้างนิสัยประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยในการบริโภคและการใช้ทรัพยากรต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนให้มีท่วงทำนองชีวิตที่ไม่เน้นวัตถุให้แก่บุคคลในชาติ เนื่องจากลักษณะเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในภาวะของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่เสื่อมโทรมและร่อยหรอลงทั้งชนิดและปริมาณ

3. ผู้เกี่ยวข้องควรวางแผนรณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับประชากรทุกกลุ่ม (โดยคำนึงถึงความแตกต่างของประชากรในฐานะผู้รับสารเป้าหมาย (target audience) ว่าต้องการสื่อสารที่แตกต่างกัน) ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อเนื่องกันไปเพื่อให้ประชาชนตระหนักว่าสิ่งแวดล้อมเป็นของทุกคนและเป็นหน้าที่ของทุกคนในอันที่จะต้องบำรุงรักษาให้กับคนรุ่นหลัง เพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นหลังมีทางเลือกในเรื่องสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับคนรุ่นปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. 2536. สารสนเทศ ภาพรวมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จิราภรณ์ แผลงประพันธ์. 2538. “สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย.” หน้า 59-90 ใน กติกา เครื่องมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม. โดย มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

ที่ทำการปกครองอำเภอเมือง จังหวัดระยอง. 2538. บรรยายสรุปอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง. (อัครสำเนา).

เทพนม เมืองแมน. 2539. “รายงานวิจัย‘ฝุ่น’ใน กทม.” สยามโพสต์. 22 มีนาคม: 11.

ธีรพล คังคะเกตุ. 2536. “คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร.” หน้า 133-147 ใน กรุงเทพฯ คติศึกษา ร.ศ.211: ทิศทางและเครือข่ายงานวิจัย. โดย อนุชาติ พวงสำลี และคณะ, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

บริษัทเอ็นไวรอนเมนทอล แคร้ เซ็นเตอร์ จำกัด และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. 2539. สรุปร่าง รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อฟื้นฟูแหล่งน้ำบริเวณคู่ม่น้ำ ฉ้ายะคอง. กรุงเทพมหานคร: แผนกคอมพิวเตอร์และงานผลิต บริษัทเอ็นไวรอนเมนทอล แคร้ เซ็นเตอร์ จำกัด.

ผู้จัดการรายวัน. 2539. ภาวะอากาศเมืองกรุงวิกฤต ต้นเหตุป่วยภูมิแพ้ 1 ล้านคน. 18 เมษายน: 12.

ฝ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2535. ระบบ สารสนเทศคุณภาพสิ่งแวดล้อม จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบัน วิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

พิทยา ว่องกุล, บรรณาธิการ. 2537. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2537. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ไพบูลย์ จุใจดี. 2538. “มลพิษในลำน้ำพอง.” หน้า 51-57 ใน กติกา เครื่องมือ และการมีส่วนร่วม ของประชาชนเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม. โดย มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2538. รายงานสรุปโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการฟื้นฟูและบำบัด
คุณภาพน้ำในลำน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. (ม.ป.ท.).

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539. ประชากรประเทศไทย 81 ธันวาคม 2538.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สยามโพสต์. 2539. 'ชีวิตคนกรุง' หายนะเชื้อโรครุม. 22 มีนาคม: 11.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 25___. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพมหานคร: เมื่อดิทรพริ้นติง.

สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2538. ข้อมูลจังหวัดมหาสารคาม. (อัดสำเนา).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2526. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2523: ทวีราชอาณาจักร.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

..... 2536ก. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533: จังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อักษรไทย.

..... 2536ข. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533: จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อักษรไทย.

..... 2536ค. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533: จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อักษรไทย.

..... 2536ง. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533: กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อักษรไทย.

..... 2536จ. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533: จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อักษรไทย.

..... 2536ฉ. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533: จังหวัดระยอง. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อักษรไทย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2536ข. สมุดรายนงานสถิติภาค: ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย.

_____ 2537. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2538: ทัวราชอาณาจักร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย.

_____ 2538. สมุดรายนงานสถิติจังหวัดระยอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย.

_____ 25__ สมุดรายนงานสถิติภาค: กรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ.2537. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.

_____ 25__ สมุดรายนงานสถิติภาค: ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2536. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. 2537. สถิติรายปี กรุงเทพมหานคร 2536. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร. 2537. ข้อมูลชุมชนกรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.).

Dunlap, Riley E. 1994. "The Nature and Causes of Environmental Problems: A Socio-ecological Perspective." in *Environment and Development: A Sociological Understanding for the Better Human Conditions*. Edited by Korean Sociological Association. The Republic of Korea: Seoul Press.

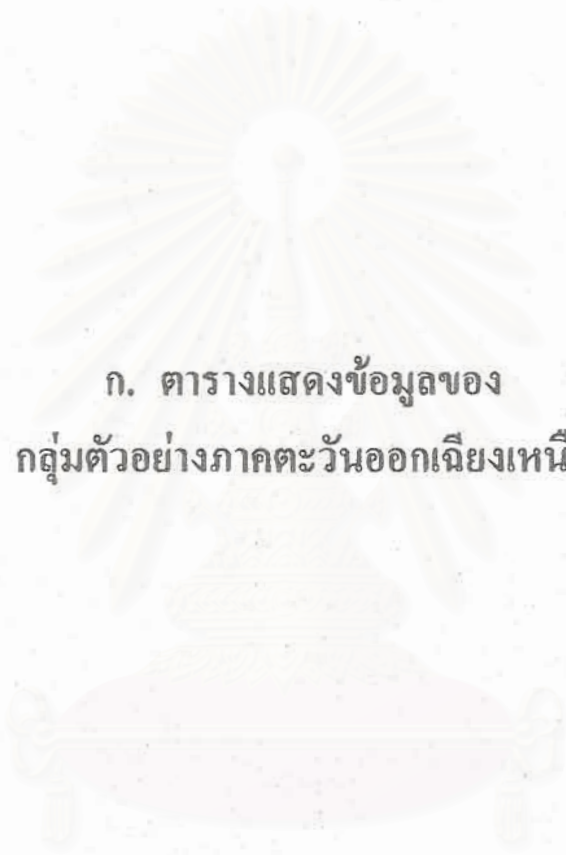
UNFPA. 1991. *Population, Resources and the Environment: The Critical Challenges*. U.S.A.: Automated Graphic Systems.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก. ตารางแสดงข้อมูลของ
กลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ ก.1 เพศของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	อัตราร้อยละ
ชาย	45.2
หญิง	54.8
รวม (จำนวน)	100.0 (708)

ตารางที่ ก.2 อายุของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	อัตราร้อยละ
ต่ำกว่า 30 ปี	13.5
30-44 ปี	34.5
45-59 ปี	36.0
สูงกว่า 59 ปี	16.0
รวม (จำนวน)	100.0 (708)

ตารางที่ ก.3 การศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	2.5
ประถมศึกษา	84.0
มัธยมศึกษา	11.3
สูงกว่ามัธยมศึกษา	2.1
รวม (จำนวน)	100.0 (708)

ตารางที่ ก.4 อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	อัตราร้อยละ
เกษตรกร	68.4
อื่นๆ	20.6
ไม่ได้ทำงาน	11.0
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.5 รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือน

รายการ	อัตราร้อยละ	อัตราร้อยละ
	ผู้ตอบเรื่องรายได้	ผู้ตอบเรื่องรายจ่าย
น้อยกว่า 5,001 บาท	49.4	82.5
5,001-10,000 บาท	25.6	12.1
10,001-15,000 บาท	13.8	2.1
15,001-20,000 บาท	4.7	1.3
มากกว่า 20,000 บาท	6.1	1.3
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	0.4	0.7
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(708)	(708)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก.๘ จำนวนเงินออมและมูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ	
	ผู้ตอบเรื่องเงินออม	ผู้ตอบเรื่องทรัพย์สิน
ไม่มี	61.0	0.6
น้อยกว่า 5,001 บาท	7.9	6.8
5,001-10,000 บาท	7.1	6.9
10,001-15,000 บาท	2.7	6.1
15,001-20,000 บาท	4.0	4.9
มากกว่า 20,000 บาท	15.4	74.7
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	2.0	-
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(708)	(708)

ตารางที่ ก.7 จำนวนหนี้สินของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่มี	33.5
น้อยกว่า 5,001 บาท	6.9
5,001-10,000 บาท	7.5
10,001-15,000 บาท	5.4
15,001-20,000 บาท	7.9
มากกว่า 20,000 บาท	37.9
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	1.0
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.8 การใช้เงินที่กู้ยืมมาของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน	7.0
ปลูกบ้าน และซ่อมแซมบ้าน	7.4
ซื้อที่ดิน	4.9
การศึกษา	2.1
รักษาพยาบาล	1.3
ซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ทำงานธุรกิจ	49.0
เป็นทุนไปทำงานนอกท้องถิ่น	1.9
ใช้หนี้และซื้อผ่อนสินค้า	24.2
จัดงานมงคลต่างๆ	1.3
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	0.8
รวม	100.0
(จำนวน)	(471)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงิน

ตารางที่ ก.9 การย้ายออกไปทำงานนอกท้องถิ่นในรอบ 2 ปี

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่มีผู้ย้ายออก	80.1
มีผู้ย้ายออก 1 คน	15.7
มีผู้ย้ายออก 2 คน	3.1
มีผู้ย้ายออก 3 คน	1.1
รวม (จำนวน)	100.0 (708)

ตารางที่ ก.10 สาเหตุการย้ายถิ่นออก

รายการ	อัตราร้อยละ
เหตุผลเกี่ยวกับงาน	76.0
เหตุผลเกี่ยวกับรายได้	16.8
อื่นๆ (เกณฑ์ทหาร ย้ายตามครอบครัว)	7.3
รวม (จำนวน)	100.0 (179)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก.11 อาชีพปัจจุบันในท้องถิ่นปลายทาง

รายการ	อัตราร้อยละ
ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงาน งานเกี่ยวข้อง	9.5
ผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า	6.7
เกษตรกร	1.1
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร	64.2
ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านบริการ	12.8
ไม่ทราบ	5.6
รวม	100.0
(จำนวน)	(179)

ตารางที่ ก.12 การส่งเงินกลับมาให้ครัวเรือน (บาท/ปี)

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ส่ง	44.1
น้อยกว่า 5,001 บาท	12.8
5,001-10,000 บาท	8.4
10,001-15,000 บาท	7.8
15,001-20,000 บาท	3.9
มากกว่า 20,000 บาท	22.3
ไม่ทราบ	0.6
รวม	100.0
(จำนวน)	(179)

ตารางที่ ก.13 การรับเงินที่ส่งมาให้จากที่อื่นในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้รับ	66.4
ได้รับ	33.6
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.14 การนำเงินที่ได้รับไปใช้ประโยชน์

รายการ	อัตราร้อยละ
ใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน	55.9
ปลูกบ้านและซ่อมแซมบ้าน	7.6
ซื้อที่ดิน	1.3
การศึกษา	10.1
รักษาพยาบาล	1.3
ลงทุนทำธุรกิจ	8.8
ใช้หนี้และซื้อผ่อนสินค้า	9.7
ฝากธนาคารและประกันชีวิต	5.0
ไม่ตอบ	0.4
รวม	100.0
(จำนวน)	(238)

ตารางที่ ก.15 การส่งเงินไปให้บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน
ในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้ส่ง	89.7
ส่ง	10.3
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.16 การนำเงินที่จัดส่งไปใช้ประโยชน์

รายการ	อัตราร้อยละ
ใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน	34.2
ปลูกบ้าน	4.1
ซื้อที่ดิน	1.4
การศึกษา	42.5
รักษาพยาบาล	2.7
ลงทุนทำธุรกิจ	2.7
ใช้หนี้และซื้อผ่อนสินค้า	6.8
อื่นๆ	5.5
รวม	100.0
(จำนวน)	(73)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย

ตารางที่ ก.17 จำนวนครั้งของการเจ็บป่วยในรอบ 3 เดือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ป่วยเลย	32.6
ป่วย 1 ครั้ง	56.6
ป่วย 2 ครั้ง	7.1
ป่วย 3 ครั้ง	3.7
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.18 โรคที่ป่วยกันมากที่สุด

รายการ	อัตราร้อยละ
ระบบทางเดินหายใจ	36.3
ระบบประสาท	19.7
ระบบกล้ามเนื้อ	17.3
ระบบทางเดินอาหาร	12.1
ระบบทางเดินปัสสาวะ	3.6
ต่อมไร้ท่อ และภูมิคุ้มกัน	2.4
ผิวหนัง	1.7
โรคติดเชื้อ	0.3
อื่นๆ	6.6
รวม	100.0
(จำนวน)	(579)

ตารางที่ ก.19 การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยแต่ละครั้ง

รายการ	อัตราร้อยละ
ปล่อยให้หายเอง	2.6
ซื้อยากินเอง	27.8
พบแพทย์ พยาบาล	68.4
แผนโบราณ	1.2
รวม	100.0
(จำนวน)	(579)

ตารางที่ ก.20 ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพ

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่มีผลกระทบ	40.0
น้อยที่สุด	5.6
น้อย	18.4
ปานกลาง	15.7
มาก	18.5
มากที่สุด	1.3
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	0.6
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ ก.21 การกำจัดน้ำเสียของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ทิ้งในบริเวณบ้าน	62.6
ปล่อยลงท่อระบายน้ำของทางการ	5.8
ปล่อยลงแม่น้ำลำคลอง	15.8
มีบ่อกักน้ำเสีย	13.1
ทำร่องไหลไปนอกบ้าน	2.0
อื่นๆ	0.7
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.22 การกำจัดของเสียและขยะของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ทิ้ง เศษ ฝั งในบริเวณบ้าน	51.3
มีรถขยะมาเก็บ	10.2
ทิ้งลงแม่น้ำลำคลอง	2.5
ทิ้ง เศษ ฝั ง นอกบริเวณบ้าน	36.0
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.23 ความยินดีเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลสิ่งแวดล้อม

รายการ	อัตราร้อยละ
ยินดี	91.5
ไม่ยินดี	7.6
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	0.8
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.24 การเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำ/ลำคลอง/คูน้ำใกล้บ้าน
ในรอบ 10 ปี

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่เปลี่ยนแปลง	4.2
เปลี่ยนแปลง	95.6
ไม่ทราบ	0.1
รวม (จำนวน)	100.0 (708)

ตารางที่ ก.25 ความเห็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของแม่น้ำ/ลำคลอง/
คูน้ำใกล้บ้านในรอบ 10 ปี (ตอบมากกว่า 1 คำตอบ)

รายการ	อัตราร้อยละ	(จำนวน)
แม่น้ำตื้นขึ้น	60.6	(677)
แม่น้ำลึกลง	28.5	(677)
แม่น้ำกว้างขึ้น	0.4	(677)
น้ำใสขึ้น	16.2	(677)
น้ำขุ่นมากขึ้น	19.1	(677)
น้ำมีกลิ่นเหม็น	52.7	(677)
มีคราบน้ำมัน	6.2	(677)
มีกากของเสียอันตราย	50.8	(677)
น้ำมีเชื้อโรค/แบคทีเรีย	43.1	(677)
สัตว์น้ำลดชนิดและจำนวนลง	48.9	(677)
มีผักตบชวา และจอกแหน	0.7	(677)
น้ำเค็ม	8.6	(677)

ตารางที่ ก.26 ปัญหาของแม่น้ำลำคลอง/คูน้ำไถ่บ้าน

รายการ	ไม่มี	มี	ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสีย และ/หรือกากของเสียอันตราย ลงในแหล่งน้ำ	35.2	62.1	2.7	100.0	(708)
ท่อน้ำทิ้งของชุมชนปล่อยลงใน แหล่งน้ำ	67.7	31.4	1.0	100.0	(708)
สารเคมีจากการทำเกษตรกรรม ปนเปื้อนในแหล่งน้ำ	54.8	43.8	1.4	100.0	(708)
มูลสัตว์ปนเปื้อนในแหล่งน้ำ	49.6	49.3	1.1	100.0	(708)
เกิดโรคระบาดในคน/สัตว์ อันมี แหล่งน้ำเป็นแหล่งแพร่เชื้อ	65.1	33.2	1.7	100.0	(708)
น้ำแข็งขูด	72.2	27.3	0.6	100.0	(708)
น้ำเค็ม	80.8	17.1	2.1	100.0	(708)
น้ำท่วม	40.1	57.7	0.1	100.0	(708)

ตารางที่ ก.27 ผลกระทบของปัญหาจากแหล่งน้ำต่อบุคคลและ/หรือชุมชน

รายการ	ไม่มี	มี	ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
การดำเนินชีวิตประจำวัน	43.5	56.4	0.1	100.0	(708)
การประกอบอาชีพ	56.8	43.2	-	100.0	(708)
การพักผ่อนหย่อนใจ	80.6	19.2	0.1	100.0	(708)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก.28 การแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับแหล่งน้ำ

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้แก้ไข ปล่อยตามบุญตามกรรม	16.0
เปลี่ยนไปใช้น้ำ, ประกอบอาชีพ, เทียวที่อื่น จัดการกับน้ำและ/หรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้แก้ไข	61.3
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	22.0
รวม	100.0
(จำนวน)	(445)

ตารางที่ ก.29 การเปลี่ยนแปลงของที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรในรอบ
10 ปี

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่มีที่ดินทำการเกษตร (เช่น กรณีตัวอย่าง อาศัยในชุมชนย่อยในเขตเทศบาล)	23.4
ไม่เปลี่ยนแปลง	20.8
มีการกัดเซาะและพังทลายโดยธรรมชาติ	2.5
คุณภาพเสื่อมลง ดินแข็ง จืด	51.5
มีวัชพืช น้ำท่วม	0.6
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	1.1
รวม	100.0
(จำนวน)	(708)

ตารางที่ ก.30 ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

รายการ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
สิ่งแวดล้อมคืออะไรก็ตามที่อยู่รอบตัวเรา อาจเป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น	86.9	6.8	6.3	100.0	(708)
ปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังไม่มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมออกมาบังคับใช้	57.2	29.1	13.7	100.0	(708)
สิ่งแวดล้อมช่วยให้เรามีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย	94.3	3.7	2.0	100.0	(708)
ในระยะยาวการพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้	80.1	12.6	7.3	100.0	(708)
การตัดไม้ทำลายป่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดน้ำท่วม	88.8	10.5	0.7	100.0	(708)
การวางแผนครอบครัวช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	85.5	9.6	4.9	100.0	(708)
คนรวยเท่านั้นที่ทำลายสิ่งแวดล้อม	74.3	22.7	3.0	100.0	(708)
คำพูดว่า “น้ำอาจจะท่วมโลก” เป็นเรื่องโกหก	57.6	36.2	6.2	100.0	(708)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก.31 ทักษะคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

รายการ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
รัฐเท่านั้นที่แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้	72.6	26.1	1.3	100.0	(708)
ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ ของประชาชนทุกคนที่จะต้อง ช่วยแก้ไข	96.5	3.1	0.4	100.0	(708)
เครื่องหมายของความสำเร็จในชีวิต คือการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถ คันใหญ่ และมีเสื้อผ้าและเครื่อง ประดับราคาแพง	55.2	43.4	1.4	100.0	(708)
คู่สมรสควรวางแผนครอบครัว	97.2	2.5	0.3	100.0	(708)
การที่เราอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่เพียง ผู้เดียวโดยที่ผู้อื่นไม่ร่วมมือด้วย นั้น ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด	76.3	22.5	1.3	100.0	(708)
ไม่ว่าจะรวยหรือจนก็ควรรู้จัก ประมาณและประหยัด	99.2	0.7	0.1	100.0	(708)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก.32 ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

รายการ	ไม่เป็น ปัญหา	เป็นปัญหา			ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
		น้อย	กลาง	มาก			
เสียงรบกวน	23.6	18.6	26.4	31.2	0.1	100.0	(708)
มลพิษทางอากาศ (ฝุ่นละออง/เขม่า/ ควันพิษ)	24.3	14.7	23.6	37.4	-	100.0	(708)
การเน่า-เสียของน้ำใน คลอง/แม่น้ำ/แหล่งน้ำ ใกล้บ้าน	25.0	11.2	19.1	44.6	0.1	100.0	(708)
ขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ	44.4	11.6	17.2	26.8	-	100.0	(708)
การจราจร/การคมนาคม	62.4	11.3	13.6	12.6	0.1	100.0	(708)
กลิ่นเหม็น	41.8	11.6	14.1	32.5	-	100.0	(708)
การรบกวนจากสัตว์นำโรค เช่น ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ	5.2	12.3	18.9	63.4	0.1	100.0	(708)
ความแออัดคับแคบของ ชุมชน	79.0	7.2	7.6	6.2	-	100.0	(708)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก.๑๑ การมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม

รายการ	ไม่มีส่วน	การมีส่วนร่วม			ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
		น้อย	กลาง	มาก			
เสียงรบกวน	75.7	17.5	5.2	1.3	0.3	100.0	(708)
มลพิษทางอากาศ (ฝุ่น ละออง/เขม่า/ควันพิษ)	75.6	18.8	4.0	1.4	0.3	100.0	(708)
การนำ-เสียของน้ำใน คลอง/แม่น้ำ/แหล่งน้ำ ใกล้บ้าน	84.7	10.5	2.7	2.1	-	100.0	(708)
ขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ	76.7	16.2	5.1	2.0	-	100.0	(708)
การจราจร/การคมนาคม	93.2	4.9	1.3	0.6	-	100.0	(708)
กลิ่นเหม็น	86.0	11.6	1.1	1.3	-	100.0	(708)
การรบกวนจากสัตว์น้ำโรค เช่น ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ	70.2	19.5	6.5	3.7	0.1	100.0	(708)

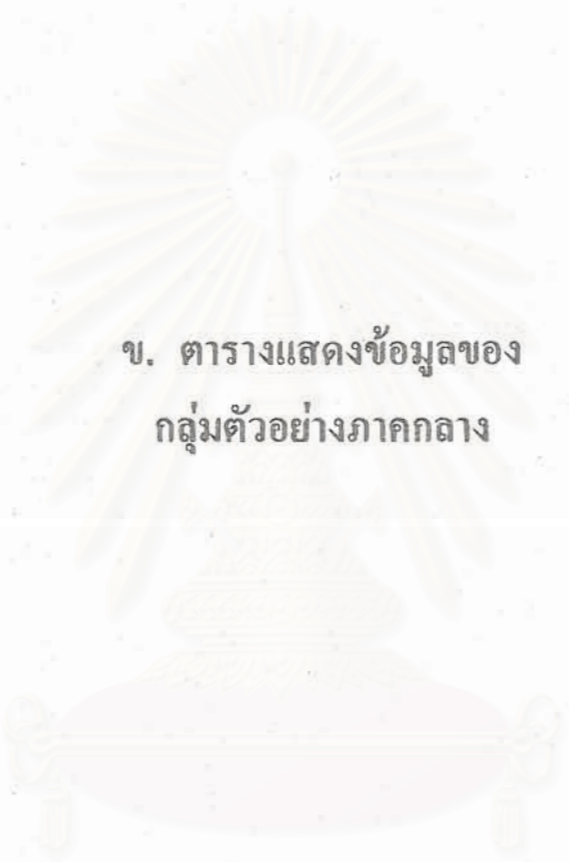
ตารางที่ ก.๑๒ ผู้ที่ควรรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

รายการ	รัฐบาล	ผู้ก่อ		องค์กร		รวม	(จำนวน)
		ปัญหา	ทุกคน	เอกชน	ไม่ทราบ		
เสียงรบกวน	34.9	27.5	31.1	2.5	4.0	100.0	(708)
มลพิษทางอากาศ (ฝุ่นละออง/เขม่า/ควัน พิษ)	43.6	15.8	31.8	2.8	5.9	100.0	(708)
การนำ-เสียของน้ำใน คลอง/แม่น้ำ/แหล่งน้ำ ใกล้บ้าน	57.6	12.1	25.7	2.1	2.4	100.0	(708)
ขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ	23.9	12.3	60.2	2.8	0.8	100.0	(708)
การจราจร/การคมนาคม	69.8	3.7	19.9	1.4	5.2	100.0	(708)
กลิ่นเหม็น	37.0	19.1	37.6	3.1	3.2	100.0	(708)
การรบกวนจากสัตว์น้ำโรค เช่น ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ	38.0	8.1	49.6	2.4	2.0	100.0	(708)

ตารางที่ ก.๑๕ การมีส่วนร่วมในการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

รายการ	ไม่เคย	เคย	ไม่ตอบ	รวม	(จำนวน)
เสียงรบกวน	78.2	21.6	0.1	100.0	(708)
มลพิษทางอากาศ (ฝุ่นละออง/ เขม่า/ควันพิษ)	79.2	20.8	-	100.0	(708)
การนำ-เสียของน้ำในคลอง/แม่น้ำ/ แหล่งน้ำใกล้บ้าน	65.5	34.5	-	100.0	(708)
ขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ	48.0	52.0	-	100.0	(708)
การจราจร/การคมนาคม	84.9	14.7	0.4	100.0	(708)
กลิ่นเหม็น	73.6	26.1	0.3	100.0	(708)
การรบกวนจากสัตว์นำโรคเช่น ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ	66.9	33.1	-	100.0	(708)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. ตารางแสดงข้อมูลของ
กลุ่มตัวอย่างภาคกลาง

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ ข.1 เพศของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	อัตราร้อยละ
ชาย	37.8
หญิง	62.2
รวม (จำนวน)	100.0 (900)

ตารางที่ ข.2 อายุของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	อัตราร้อยละ
ต่ำกว่า 30 ปี	24.0
30-44 ปี	42.0
45-59ปี	23.6
สูงกว่า 59 ปี	10.4
รวม (จำนวน)	100.0 (900)

ตารางที่ ข.3 การศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	5.3
ประถมศึกษา	60.2
มัธยมศึกษา	26.6
สูงกว่ามัธยมศึกษา	7.9
รวม (จำนวน)	100.0 (900)

ตารางที่ ข.4 อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้ทำงาน	30.9
ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง	7.7
ผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า	19.0
เกษตรกร ประมง	5.7
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร	27.2
ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านบริการ	9.6
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

ตารางที่ ข.5 รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือน

รายการ	อัตราร้อยละ	
	ผู้ตอบเรื่องรายได้	ผู้ตอบเรื่องรายจ่าย
น้อยกว่า 5,001 บาท	10.7	33.8
5,001-10,000 บาท	29.1	45.8
10,001-15,000 บาท	21.7	7.7
15,001-20,000 บาท	11.7	6.3
มากกว่า 20,000 บาท	22.8	5.9
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	4.1	0.6
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(900)	(900)

ตารางที่ ข.6 จำนวนเงินออมและมูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ	
	ผู้ตอบเรื่องเงินออม	ผู้ตอบเรื่องทรัพย์สิน
ไม่มี	61.3	0.2
น้อยกว่า 5,001 บาท	3.2	5.4
5,001-10,000 บาท	3.9	5.4
10,001-15,000 บาท	2.0	5.9
15,001-20,000 บาท	2.7	7.2
มากกว่า 20,000 บาท	15.7	75.8
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	11.2	-
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(900)	(900)

ตารางที่ ข.7 จำนวนหนี้สินของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่มี	51.6
น้อยกว่า 5,001 บาท	6.6
5,001-10,000 บาท	5.6
10,001-15,000 บาท	2.2
15,001-20,000 บาท	4.1
มากกว่า 20,000 บาท	26.7
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	3.3
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

ตารางที่ ข.8 การใช้เงินที่กู้ยืมมาของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน	16.5
ปลูกบ้าน และซ่อมแซมบ้าน	15.1
ซื้อที่ดิน	2.3
การศึกษา	3.2
รักษาพยาบาล	3.0
ซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ทำงานธุรกิจ	22.2
เป็นทุนไปทำงานนอกท้องถิ่น	0.5
ใช้หนี้และซื้อผ่อนสินค้า	34.2
จัดงานมงคล	1.8
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	1.1
รวม	100.0
(จำนวน)	(436)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการโอนเงิน

ตารางที่ ข.9 การย้ายถิ่นเข้าและการย้ายถิ่นออกเพราะสาเหตุทางเศรษฐกิจ

รายการ	อัตราร้อยละของ ผู้ย้ายถิ่นเข้า	อัตราร้อยละของ ผู้ย้ายถิ่นออก
ไม่มีผู้ย้าย	82.0	95.2
มีผู้ย้าย 1 คน	10.3	3.7
มีผู้ย้าย 2 คน	6.1	0.9
มีผู้ย้าย 3 คน	1.6	0.1
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(900)	(900)

ตารางที่ ข.10 สาเหตุการย้ายถิ่นเข้าและสาเหตุการย้ายถิ่นออก

รายการ	อัตราร้อยละของ ผู้ย้ายถิ่นเข้า	อัตราร้อยละของ ผู้ย้ายถิ่นออก
เหตุผลเกี่ยวกับงาน	78.0	85.5
เหตุผลเกี่ยวกับรายได้	6.9	-
อื่นๆ	14.7	14.5
ไม่ตอบ	0.4	-
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(245)	(55)

ตารางที่ ข.11 อาชีพปัจจุบันในท้องถิ่นปลายทาง

รายการ	อัตราร้อยละ ของผู้ย้ายถิ่นเข้า	อัตราร้อยละ ของผู้ย้ายถิ่นออก
ไม่ได้ทำงาน	3.7	-
ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง	17.1	23.6
ผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า เกษตรกร	16.7	21.8
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและ กรรมกร	4.1	7.3
ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านบริการ	50.2	21.8
ไม่ทราบ	7.8	20.0
รวม	0.4	5.5
(จำนวน)	100.0	100.0
	(245)	(55)

ตารางที่ ข.12 การส่งเงินกลับไปให้ครัวเรือน (บาท/ปี)

รายการ	อัตราร้อยละ ของผู้ย้ายถิ่นเข้า	อัตราร้อยละ ของผู้ย้ายถิ่นออก
ไม่ส่ง	53.1	70.9
น้อยกว่า 5,001 บาท	11.8	7.3
5,001-10,000 บาท	7.3	10.9
10,001-15,000 บาท	5.3	-
15,001-20,000 บาท	2.9	-
มากกว่า 20,000 บาท	15.5	5.5
ไม่ทราบ	4.1	5.5
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(245)	(55)

ตารางที่ ข.18 การรับเงินที่ส่งมาให้จากที่อื่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้รับ	90.4
ได้รับ	9.6
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

ตารางที่ ข.14 การนำเงินที่ได้รับไปใช้ประโยชน์

รายการ	อัตราร้อยละ
ใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน	77.9
ปลูกบ้าน	1.2
ซื้อที่ดิน	1.2
การศึกษา	5.8
รักษาพยาบาล	4.7
ลงทุนทำธุรกิจ	2.3
ใช้หนี้และซื้อผ่อนสินค้า	2.3
ฝากธนาคาร ประกัน	4.7
ไม่ตอบ	-
รวม	100.0
(จำนวน)	(86)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ข.15 การส่งเงินไปให้บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน
ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้ส่ง	71.6
ส่ง	28.4
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

ตารางที่ ข.16 การนำเงินที่จัดส่งไปใช้ประโยชน์

รายการ	อัตราร้อยละ
ใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน	76.2
ปลูกบ้าน	1.2
ซื้อที่ดิน	-
การศึกษา	12.5
รักษาพยาบาล	3.1
ลงทุนทำธุรกิจ	2.3
ใช้หนี้และซื้อผ่อนสินค้า	0.8
อื่นๆ	2.3
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	1.6
รวม	100.0
(จำนวน)	(256)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย

ตารางที่ ข.17 จำนวนครั้งของการเจ็บป่วยในรอบ 3 เดือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ป่วยเลย	32.7
ป่วย 1 ครั้ง	52.8
ป่วย 2 ครั้ง	4.7
ป่วย 3 ครั้ง	3.9
รวม (จำนวน)	100.0 (900)

ตารางที่ ข.18 โรคที่ป่วยกันมากที่สุด

รายการ	อัตราร้อยละ
ระบบทางเดินหายใจ	40.2
ระบบประสาท	18.1
ระบบกล้ามเนื้อ	10.1
ระบบทางเดินอาหาร	9.6
ระบบทางเดินปัสสาวะ	0.9
ต่อมไร้ท่อ และภูมิคุ้มกัน	8.3
ผิวหนัง	2.0
โรคติดเชื้อ	0.9
อื่นๆ	9.9
รวม (จำนวน)	100.0 (664)

ตารางที่ ข.19 การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยแต่ละครั้ง

รายการ	อัตราร้อยละ
ปล่อยให้หายเอง	2.0
ซื้อยากินเอง	29.2
พบแพทย์ พยาบาล	67.9
แผนโบราณ	0.8
ไม่ตอบ	0.1
รวม	100.0
(จำนวน)	(664)

ตารางที่ ข.20 ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพ

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่มีผลกระทบ	30.7
น้อยที่สุด	1.3
น้อย	12.0
ปานกลาง	18.0
มาก	31.4
มากที่สุด	5.4
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	1.1
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ ข.21 การกำจัดน้ำเสียของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ทิ้งในบริเวณบ้าน	33.3
ปล่อยลงท่อระบายน้ำของทางการ	24.7
ปล่อยลงแม่น้ำลำคลอง	29.7
มีบ่อพักน้ำเสีย	9.3
ทำร่องไหลไปนอกบ้าน	3.0
อื่นๆ	-
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

ตารางที่ ข.22 การกำจัดของเสียและขยะของครัวเรือน

รายการ	อัตราร้อยละ
ทิ้ง เศษ ฝังในบริเวณบ้าน	5.3
มีรถขยะมาเก็บ	71.0
ทิ้งลงแม่น้ำลำคลอง	6.9
ทิ้ง เศษ ฝัง นอกบริเวณบ้าน	16.8
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

ตารางที่ ข.23 ความยินดีเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลสิ่งแวดล้อม

รายการ	อัตราร้อยละ
ยินดี	94.7
ไม่ยินดี	4.1
ไม่ตอบ	1.2
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

ตารางที่ ข.24 การเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำ/ลำคลอง/ลุ่มน้ำใกล้บ้าน
ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่เปลี่ยนแปลง	9.2
เปลี่ยนแปลง	85.3
ไม่ทราบ	5.4
รวม (จำนวน)	100.0 (900)

ตารางที่ ข.25 ความเห็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของแม่น้ำ/ลำคลอง/
ลุ่มน้ำใกล้บ้านในรอบ 10 ปี (ตอบมากกว่า 1 คำตอบ)

รายการ	อัตราร้อยละ	(จำนวน)
แม่น้ำตื้นขึ้น	57.7	(768)
แม่น้ำลึกลง	14.7	(768)
แม่น้ำกว้างขึ้น	1.2	(768)
น้ำใสขึ้น	1.8	(768)
น้ำขุ่นมากขึ้น	13.4	(768)
น้ำมีกลิ่นเหม็น	80.9	(768)
มีคราบน้ำมัน	18.1	(768)
มีกากของเสียอันตราย	67.1	(768)
น้ำมีเชื้อโรค/แบคทีเรีย	56.1	(768)
สัตว์น้ำลดชนิดและจำนวนลง	41.1	(768)
มีผักตบชวา และจอกแหน	-	(768)
น้ำเค็ม	0.1	(768)

ตารางที่ ข.26 ปัญหาของแม่น้ำ/ลำคลอง/ลุ่มน้ำใกล้บ้าน

รายการ	ไม่มี	มี	ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสีย และ/หรือกากของเสียอันตราย ลงในแหล่งน้ำ	23.8	65.7	10.5	100.0	(900)
ท่อน้ำทิ้งของชุมชนปล่อยลงใน แหล่งน้ำ	16.6	77.4	6.0	100.0	(900)
สารเคมีจากการทำเกษตรกรรม ปนเปื้อนในแหล่งน้ำ	80.0	10.8	9.2	100.0	(900)
มูลสัตว์ปนเปื้อนในแหล่งน้ำ	47.0	46.9	6.1	100.0	(900)
เกิดโรคระบาดในคน/สัตว์ อันมี แหล่งน้ำเป็นแหล่งแพร่เชื้อ	75.1	15.4	9.4	100.0	(900)
น้ำแข็งขูด	69.8	26.6	3.6	100.0	(900)
น้ำเค็ม	44.1	45.4	10.4	100.0	(900)
น้ำท่วม	44.8	53.0	2.2	100.0	(900)

ตารางที่ ข.27 ผลกระทบของปัญหาจากแหล่งน้ำต่อบุคคลและ/หรือชุมชน

รายการ	ไม่มี	มี	ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
การดำเนินชีวิตประจำวัน	64.1	34.0	1.9	100.0	(900)
การประกอบอาชีพ	82.3	15.8	1.9	100.0	(900)
การพักผ่อนหย่อนใจ	74.9	23.1	2.0	100.0	(900)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ข.28 การแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับแหล่งน้ำ

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้แก้ ปล่อยตามบุญตามกรรม	37.0
เปลี่ยนไปใช้น้ำ, ประกอบอาชีพ, ที่ยวที่อื่น	50.3
จัดการกับน้ำและ/หรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	
ให้แก้ไข	8.2
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	4.5
รวม	100.0
(จำนวน)	(381)

ตารางที่ ข.29 การเปลี่ยนแปลงของที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่มีที่ดินทำการเกษตร	87.2
ไม่เปลี่ยนแปลง	2.4
มีการกัดเซาะและพังทลายโดยธรรมชาติ	0.1
คุณภาพเสื่อมลง ดินแข็ง จืด	8.4
มีวัชพืช น้ำท่วม	0.1
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	1.7
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ข.๘๐ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

รายการ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
สิ่งแวดล้อมคืออะไรก็ตามที่อยู่รอบตัวเรา อาจเป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น	93.3	3.6	3.1	100.0	(900)
ปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังไม่มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมออกมาบังคับใช้	51.1	32.9	16.0	100.0	(900)
สิ่งแวดล้อมช่วยให้เรามีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย	96.0	2.7	1.3	100.0	(900)
ในระยะยาวการพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้	66.1	25.4	8.4	100.0	(900)
การตัดไม้ทำลายป่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดน้ำท่วม	96.0	2.6	1.4	100.0	(900)
การวางแผนครอบครัวช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	78.1	17.8	4.1	100.0	(900)
คนรวยเท่านั้นที่ทำลายสิ่งแวดล้อม	55.4	42.9	1.7	100.0	(900)
คำพูดว่า "น้ำอาจจะท่วมโลก" เป็นเรื่องโกหก	63.4	28.4	8.1	100.0	(900)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ข.81 ทศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

รายการ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
รัฐเท่านั้นที่แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้	43.1	55.3	1.5	100.0	(900)
ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ ของประชาชนทุกคนที่จะต้อง ช่วยแก้ไข	98.3	1.4	0.2	100.0	(900)
เครื่องหมายของความสำเร็จในชีวิต คือการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถ คันใหญ่ และมีเสื้อผ้าและเครื่อง ประดับราคาแพง	37.1	61.7	1.2	100.0	(900)
คู่สมรสควรวางแผนครอบครัว	97.6	1.6	1.9	100.0	(900)
การที่เราอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่เพียง ผู้เดียว โดยที่ผู้อื่นไม่ร่วมมือด้วย นั้น ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด	87.0	12.2	0.8	100.0	(900)
ไม่ว่าจะรวยหรือจนก็ควรรู้จัก ประมาณและประหยัด	99.0	0.7	0.3	100.0	(900)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ข.๑๒ ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

รายการ	ไม่เป็น ปัญหา	เป็นปัญหา			ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
		น้อย	กลาง	มาก			
เสียงรบกวน	29.0	17.0	23.6	30.1	0.3	100.0	(900)
มลพิษทางอากาศ (ฝุ่น ละออง/เขม่า/ควันพิษ)	21.9	13.3	20.2	44.1	0.4	100.0	(900)
การนำ-เสียของน้ำใน คลอง/แม่น้ำ/แหล่งน้ำ ใกล้บ้าน	23.8	9.2	13.3	52.3	1.3	100.0	(900)
ขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ	41.2	13.6	12.6	32.7	-	100.0	(900)
การจราจร/การคมนาคม	47.1	7.0	11.0	34.7	0.2	100.0	(900)
กลิ่นเหม็น	28.7	16.6	15.9	38.9	-	100.0	(900)
การรบกวนจากสัตว์นำโรค เช่น ชุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ	8.8	10.8	15.0	65.4	-	100.0	(900)
ความแออัดคับแคบของ ชุมชน	55.0	17.1	11.8	15.9	0.2	100.0	(900)

ตารางที่ ข.๑๓ การมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม

รายการ	ไม่มีส่วน	การมีส่วน			ไม่ทราบ	รวม	(จำนวน)
		น้อย	กลาง	มาก			
เสียงรบกวน	83.6	11.8	3.8	0.9	-	100.0	(900)
มลพิษทางอากาศ (ฝุ่น ละออง/เขม่า/ควันพิษ)	83.9	12.1	3.2	0.8	-	100.0	(900)
การนำ-เสียของน้ำในคลอง/ แม่น้ำ/แหล่งน้ำใกล้บ้าน	64.4	22.7	7.7	4.8	0.4	100.0	(900)
ขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ	71.0	17.0	7.3	4.7	-	100.0	(900)
การจราจร/การคมนาคม	89.9	5.9	2.6	1.6	0.1	100.0	(900)
กลิ่นเหม็น	79.2	12.6	4.2	3.9	0.1	100.0	(900)
การรบกวนจากสัตว์นำโรค เช่น ชุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ	74.1	12.8	6.3	6.4	0.3	100.0	(900)

ตารางที่ ข.34 ผู้ที่ควรรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

รายการ	รัฐบาล	ผู้ก่อ		องค์กร		รวม	(จำนวน)
		ปัญหา	ทุกคน	เอกชน	ไม่ทราบ		
เสียงรบกวน	22.6	29.1	40.1	2.3	5.9	100.0	(900)
มลพิษทางอากาศ (ฝุ่น ละออง/เขม่า/ควันพิษ)	45.1	11.9	34.3	2.7	6.0	100.0	(900)
การนำ-เสียของน้ำใน คลอง/แม่น้ำ/แหล่งน้ำ ใกล้บ้าน	44.7	8.8	41.4	1.8	3.3	100.0	(900)
ขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ	33.6	6.3	57.7	1.2	1.2	100.0	(900)
การจราจร/การคมนาคม	63.8	3.9	28.7	1.1	2.6	100.0	(900)
กลิ่นเหม็น	31.6	11.2	51.9	2.0	3.3	100.0	(900)
การรบกวนจากสัตว์นำโรค เช่น ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ	35.0	7.0	53.1	1.6	3.3	100.0	(900)

ตารางที่ ข.35 การมีส่วนร่วมในการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

รายการ	ไม่เคย	เคย	ไม่ตอบ	รวม	(จำนวน)
เสียงรบกวน	89.2	10.8	-	100.0	(900)
มลพิษทางอากาศ (ฝุ่นละออง/เขม่า/ ควันพิษ)	89.8	10.2	-	100.0	(900)
การนำ-เสียของน้ำในคลอง/แม่น้ำ/ แหล่งน้ำใกล้บ้าน	79.6	20.4	-	100.0	(900)
ขยะและสิ่งสกปรกต่างๆ	66.4	33.4	0.1	100.0	(900)
การจราจร/การคมนาคม	91.2	8.8	-	100.0	(900)
กลิ่นเหม็น	86.1	13.9	-	100.0	(900)
การรบกวนจากสัตว์นำโรค เช่น ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ	89.2	10.8	-	100.0	(900)

ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการย้ายถิ่นและความคิดเห็นต่อ
นโยบายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตารางที่ ข.36 ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน

รายการ	อัตราร้อยละ
ตั้งแต่เกิด	37.1
ต่ำกว่า 5 ปี	13.9
ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป	49.0
รวม	100.0
(จำนวน)	(900)

ตารางที่ ข.37 อาชีพก่อนการย้ายถิ่น

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ได้ทำงาน	23.1
อาชีพในภาคเกษตรกรรม	30.6
อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม	46.3
รวม	100.0
(จำนวน)	(566)

ตารางที่ ข.38 สาเหตุของการย้ายถิ่นเนื่องจากการประกอบอาชีพ
ด้านการเกษตรไม่ได้ผลดี

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่ใช่	45.7
ใช่	54.3
รวม	100.0
(จำนวน)	(173)

ตารางที่ ข.39 สาเหตุของการประกอบอาชีพด้านการเกษตร
ไม่ได้ผลดี

รายการ	อัตราร้อยละ
ราคาสผลผลิตตกต่ำเป็นระยะเวลานาน	35.1
ความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และสัตว์น้ำลดลง ลงเป็นอย่างมาก	14.9
สาเหตุทั้ง 2 ข้อ โดยสาเหตุข้อ 1 สำคัญกว่า ข้อ 2	20.2
สาเหตุทั้ง 2 ข้อ โดยสาเหตุข้อ 2 สำคัญกว่า ข้อ 1	29.8
รวม	100.0
(จำนวน)	(94)

ตารางที่ ข.40 สาเหตุที่ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และ
สัตว์น้ำลดลง

รายการ	อัตราร้อยละ
การหักล้างตางพงเพื่อขยายที่ดินทำกิน และ/หรือเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ	2.4
ที่ดินที่ใช้ประกอบการเกษตรถูกใช้จนหมด สภาพ	28.6
การเกิดภัยธรรมชาติ เช่น ความแห้งแล้ง น้ำท่วม	59.5
แหล่งน้ำเพื่อการประมงเป็นที่รองรับสิ่งปฏิกูล/ กากของเสียอันตราย	-
ดินเค็ม	4.8
นำที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรไปทำอย่างอื่น และ การสร้างเขื่อน	4.8
รวม	100.0
(จำนวน)	(42)

ตารางที่ ข.41 ความพอใจกับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่พอใจ	39.6
พอใจ	60.4
รวม	100.0
(จำนวน)	(566)

ตารางที่ ข.42 สาเหตุที่ไม่พอใจกับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

รายการ	อัตราร้อยละ	(จำนวน)
รายได้น้อยเกินไป	86.6	(224)
ค่าครองชีพสูงเกินไป	88.4	(224)
สภาพแวดล้อมไม่ดี	49.1	(224)
มีปัญหาด้านสุขภาพกาย	9.4	(224)
มีปัญหาด้านสุขภาพจิต	4.9	(224)
มีปัญหาในครอบครัว	2.7	(224)
ขาดระบบสาธารณสุขที่ปลอดภัยที่ดี	0.9	(224)
แหล่งงานอยู่ไกล	0.4	(224)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ข.43 นโยบายของรัฐที่จะสามารถจูงใจให้ผู้ย้ายถิ่นจากเขตชนบท
เข้าสู่เมืองตัดสินใจย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม

รายการ	อัตราร้อยละ	(จำนวน)
การจัดสรรที่ดินทำกิน	67.0	(566)
การจัดหาน้ำให้เพียงพอ	43.3	(566)
จัดหาแหล่งเงินกู้	20.5	(566)
จัดฝึกอบรมความรู้ด้านการเกษตร สมัยใหม่	32.9	(566)
โครงการปลูกป่าธรรมชาติเพื่อสร้าง ความอุดมสมบูรณ์ให้กับดินและน้ำ	26.5	(566)
โครงการปลูกป่าชุมชนที่ชาวบ้าน สามารถเข้าร่วมจัดการและมีรายได้ ในการปลูกป่าและดูแลป่า	20.1	(566)
การแบ่งเขตที่ทำกินสำหรับกิจกรรม ที่ขัดแย้งให้ชัดเจน เช่น นาทุ่งกับ นาข้าว หรือนาข้าวกับสวนป่า ยูคาลิปตัส	12.4	(566)
การสร้างงานในชนบท รวมทั้งการเพิ่ม ค่าแรงและลดค่าครองชีพ	47.3	(566)
การสร้างระบบสาธารณสุขปโภคและ สภาพแวดล้อมที่ดี	6.9	(566)

ตารางที่ ข.44 การย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม หากรัฐมีโครงการฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิลำเนาเดิม
และให้ผู้ย้ายกลับมีส่วนร่วมในโครงการนั้นด้วย

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่กลับ	42.2
กลับ	57.8
รวม	100.0
(จำนวน)	(566)

ตารางที่ ข.45 เรื่องที่ต้องการให้รัฐช่วยเหลือหากตัดสินใจกลับ
ภูมิลำเนาเดิม

รายการ	อัตราร้อยละ
จัดสรรที่ดินทำกิน	39.1
จัดหาน้ำให้เพียงพอ	5.5
จัดหาแหล่งเงินทุน	9.5
จัดฝึกอบรมความรู้ด้านการเกษตรสมัยใหม่ ให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากทรัพยากร และการจ้างงานในโครงการดังกล่าว	7.3
จัดสร้างโรงงาน สร้างงาน และให้มีค่าแรงสูง	3.1
จัดสร้างระบบสาธารณสุขโลกและสถานศึกษา ให้ดี	26.3
รวม	8.9
(จำนวน)	100.0
	(327)

ตารางที่ ข.46 สาเหตุที่ทำให้ไม่คิดจะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม

รายการ	อัตราร้อยละ
ไม่แน่ใจว่ารัฐบาลจะทำจริง	7.1
ไม่แน่ใจว่าจะได้มีส่วนร่วมจริง	0.4
ขอดูแนวทางที่เป็นรูปธรรมเสียก่อน	-
มีที่อยู่อาศัยถาวรในอำเภอ/ชุมชนนี้	42.3
มีงานถาวรทำในปัจจุบัน	28.0
มีรายได้ในปัจจุบันที่ดี และที่ภูมิลำเนาเดิม ไม่มีงานทำ	7.9
มีระบบสาธารณสุขโลกและสภาพแวดล้อม ต่างๆ ในที่ที่อยู่ปัจจุบันดีกว่า	14.2
รวม	100.0
(จำนวน)	(239)